

2024-2028 жылдарға арналған Батыс Қазақстан облысы Жаңақала ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасын бекіту туралы

Батыс Қазақстан облысы Жаңақала аудандық мәслихатының 2024 жылғы 14 қарашадағы № 22-3 шешімі

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 365-бабының 3-тармағының 1) тармақшасына, "Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 6-бабының 1-тармағының 15) тармақшасына, "Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны әзірлеу жөніндегі жергілікті атқарушы органдарға әдістемелік ұсынымдарды бекіту туралы" Қазақстан Республикасы экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2023 жылғы 18 мамырдағы №154-ө бұйрығына сәйкес, Жаңақала аудандық мәслихаты ШЕШІМ ҚАБЫЛДАДЫ:

1. 2024-2028 жылдарға арналған Батыс Қазақстан облысы Жаңақала ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасы осы шешімнің қосымшасына сәйкес бекітілсін.

2. Осы шешім оның алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Мәслихат төрағасы

К. Каменов

Аудандық мәслихаттың
2024 жылғы 14 қарашадағы
№ 22-3 шешіміне қосымша

2024-2028 ЖЫЛДАРҒА АРНАЛҒАН БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ ЖАҢАҚАЛА АУДАНЫ БОЙЫНША КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫ

Мазмұны	
Мазмұны.....	2
Кестелер тізімі.....	3
Терминдер мен анықтамалар.....	4-5
Аннотация.....	6
1. Кіріспе.....	7-9
2. Қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайын талдау.....	9
2.1 Қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайын бағалау.....	9-20
2.2 Соңғы үш жылдағы динамикадағы қалдықтарды басқаруды талдау.....	20-22
2.3 Қалдықтарды басқару жөніндегі іс-шараларды талдау.....	22-23

2.4 Соңғы үш жылдағы динамикадағы бөлінген қаражаттың сипаттамасы және талдауы	23
3. Бағдарламаның мақсаттары, міндеттері және нысаналы көрсеткіштері.....	23
3.1 Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттері.....	23-24
3.2 Қойылған мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізу жолдары.....	24-25
3.3 Бағдарламаның нысаналы индикаторлары.....	25
4. Негізгі бағыттар, қойылған мақсатқа жету жолдары және тиісті шаралар.....	25-39
5. Қажетті ресурстар.....	39
6. Бағдарламаны іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспары.....	40-48
7. Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаның көрсеткіштерін айқындау әдістемесі	48-49
Кестелер тізімі	
№1 кесте – Жаңақала ауданы ауылдық округтеріндегі қалдықтарды шығару әдістері туралы ақпараттар.....	10-18
№2 кесте – Қалдықтарды басқару динамикасы.....	20-21
№3 кесте – Коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін талдау	22
№ 4 кесте – Жаңақала ауданы бойынша 2020-2023 жылдарға арналған қалдықтарды басқару жөніндегі іс-шараларға арналған шығындар.....	23
№ 5 кесте – ТҚҚ жинауды және шығаруды ұйымдастыруды толық қамту үшін ауылдық елді мекендердегі үйлердің (аулалардың) санына сәйкес ТҚҚ контейнерлерінің ұсынылатын саны.....	29
№ 6 кесте – Коммуналдық қалдықтарды басқаруды ұйымдастыру үшін материалдық-техникалық жабдықтау қажеттілігі.....	30

ТЕРМИНДЕР МЕН АНЫҚТАМАЛАР

Биологиялық ыдырайтын қалдықтар – анаэробты немесе аэробты ыдырауға ұшырауы мүмкін қалдықтар, соның ішінде бақша және саябақ қалдықтары, сондай-ақ тамақ өнеркәсібінің қалдықтарымен салыстырылатын тамақ қалдықтары, макулатура.

Қалдықтарды жою – қалдықтарды қауіпсіз сақтау үшін арнайы белгіленген орындарда оларды шығару мақсатынсыз шектеусіз мерзімге сақтау.

Коммуналдық қалдықтар – тұтыну қалдықтары, оның ішінде:

1) аралас қалдықтар және бөлек жиналған тұрмыстық қалдықтар, оның ішінде қағаз және картон, шыны, металдар, пластмассалар, органикалық қалдықтар, ағаш, тоқыма бұйымдары, қаптамалар, электр және электрондық жабдықтардың, батареялар мен аккумуляторлардың қалдықтары;

2) аралас қалдықтар және басқа көздерден бөлек жиналған қалдықтар, егер мұндай қалдықтар табиғаты мен құрамы бойынша тұрмыстық қалдықтарға ұқсас болса.

Көлемді қалдықтар – тұтынушылық қасиеттерін жоғалтқан және көлеміне байланысты мамандандырылған көліктерде тасымалдау мүмкіндігін жоққа шығаратын тұтыну және шаруашылық қызмет қалдықтары (тұрмыстық техника, жиһаз және т.б.).

Тұтыну қалдықтары – адам қызметінің нәтижесінде пайда болған қалдықтар, тұтынушылық қасиеттерін толық немесе ішінара жоғалтқан өнімдер және (немесе) өнімдер, олардың қаптамалары және басқа заттар немесе олардың қалдықтары, олардың физикалық күйіне қарамастан жарамдылық немесе пайдалану мерзімі өтіп кеткен, сондай-ақ иесі дербес жауапты болатын физикалық түрде кәдеге жаратылады немесе тұтыну қалдықтары санатына жатқызылады.

Электрондық және электр жабдықтарының қалдықтары – оның құрамдас бөліктерін, бөлшектерін, бөлшектерін қоса алғанда, қалдық, жарамсыз немесе ескірген электрондық және электр жабдықтары ретінде жіктеледі.

Тамақ қалдықтары – тамақ өнімдерін өндіру және тұтыну нәтижесінде пайда болатын тамақ өнеркәсібінің қалдықтарымен салыстырылатын қалдықтар.

Қалдықтарды жою алаңы – экологиялық, құрылыс және санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға жауап беретін қалдықтарды шығару мақсатынсыз тұрақты орналастыруға арналған арнайы жабдықталған орын.

Бөлек қалдықтарды жинау – одан әрі мамандандырылған басқаруды жеңілдету мақсатында қалдықтарды түрлері немесе топтары бойынша бөлек жинау.

Қалдықтарды жинау – мамандандырылған ұйымдардың жеке және заңды тұлғалардан қалдықтарды қайта қалпына келтіруге немесе кәдеге жаратуға одан әрі бағыттау мақсатында ұйымдасқан түрде қабылдау жөніндегі іс-шаралар.

Құрылыс қалдықтары – ғимараттарды, құрылыстарды, өнеркәсіптік объектілерді, жолдарды, инженерлік желілерді және басқа коммуникацияларды бұзу, бөлшектеу, реконструкциялау, жөндеу (соның ішінде күрделі) немесе салу кезінде пайда болатын қалдықтар.

Тұрмыстық қатты қалдықтар – қатты түрдегі коммуналдық қалдықтар.

Қалдықтарды тасымалдау – қалдықтарды жинау, сұрыптау, өңдеу, қалпына келтіру және (немесе) жою процесінде олардың пайда болу, жинақталу орындары арасында мамандандырылған көлік құралдарының көмегімен олардың орнын ауыстыруға байланысты қызмет.

Қалдықтарды жою – қалдықтарды термиялық, химиялық немесе биологиялық процестер арқылы жою тәсілі, оны қолдану нәтижесінде қалдықтардың көлемі және (немесе) массасы айтарлықтай азаяды және физикалық жағдайы мен химиялық құрамы өзгереді, бірақ оның негізгі мақсаты өнім өндіру немесе энергия алу болып табылмайды.

Қалдықтарды басқару – қалдықтар пайда болған кезден бастап түпкілікті жоюға дейін оларға қатысты жүргізілетін операциялар.

Қатты қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесі – меншік нысанына және қызмет түріне қарамастан жеке және заңды тұлғалардың тұрғын үйлерде немесе жекелеген ғимараттарда (құрылыстарда) тұруын (орналасқан) және (немесе) қызметін жүзеге асыруын қамтамасыз ету шеңберінде жергілікті атқарушы органдар ұйымдастыратын жүйе және меншік құқығында контейнерлік контейнерлер мен контейнерлердің болмауы, сондай-ақ жалпы пайдаланудағы жерлерде орналасқан контейнерлік алаңшалар мен меншік құқығындағы контейнерлер, қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау және тасымалдау бойынша қызметтер.

АННОТАЦИЯ

Батыс Қазақстан облысы, Жаңақала ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) 5 жылға (2024-2028) әзірленді.

Бағдарламаны әзірлеу үшін Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 2 қаңтардағы № 400-VI ҚРЗ Экологиялық кодексі негіз болып табылады. Бағдарлама ҚР Экология және табиғи ресурстар министрінің 18.05.2023 ж. №154-ө бұйрығының "Жергілікті атқарушы органдарға коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу жөніндегі әдістемелік ұсынымды бекіту туралы" талаптарына сәйкес әзірленді.

Бағдарламаны әзірлеуге жауапты мемлекеттік орган Батыс Қазақстан облысы "Жаңақала аудандық тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" мемлекеттік мекемесі болып табылады.

Орындаушылар: Жаңақала ауданының әкімдігі, Жаңақала ауданының мәслихаты, Жаңақала ауылы және а/о әкімдігі, қалдықтарды басқару саласындағы мамандандырылған ұйымдар.

Бағдарламаны әзірлеудің мақсаты өңірдің ерекшеліктерін ескере отырып және Жаңақала ауданы тұрғындарының қажеттіліктерін қанағаттандыратын заңнама талаптарына сәйкес коммуналдық қалдықтарды басқарудың тиімді жүйесін ұйымдастыру болып табылады.

Бағдарлама Қазақстан Республикасында қолданыстағы қоршаған ортаны қорғау жөніндегі заңнамалық, нормативтік және әдістемелік актілерге толық сәйкес жүзеге асырылды.

КІРІСПЕ

Жаңақала ауданы – Батыс Қазақстан облысының оңтүстік бөлігінде орналасқан. Облыстың ауданы батыстан шығысқа қарай 120 км, солтүстіктен оңтүстікке қарай 208 км. Аудан аумағы облыстың үш ауданымен: Ақжайық, Казталов, Бөкейорда аудандарымен және Атырау облысының Индер ауданымен шектеседі және олармен автомобиль жолдары байланысады. Аудан шекарасының жалпы ұзындығы 632 шақырымды құрайды.

Ауданның ауданы 20,8 мың км² немесе облыс аумағының 13,75% құрайды. Аудан халқының саны 24,1 мың адам (2023 жылдың 1 қаңтарына) немесе облыс халқының 4,1%-ын құрайды. 1м² халықтың орташа тығыздығы 1,16 адам.

Ауданның әкімшілік-аумақтық бөлінісі 9 ауылдық округтен тұрады. Аудан орталығы – Жаңақала ауылы. Аудан орталығы мен қаланың (Орал қ.) арасы 252 км.

Жаңақала ауылдық округі (Жаңақала ауылы); Бірлік ауылдық округі (Бірлік ауылы, Ақбалшық ауылы, Үшкемпір ауылы); Жаңажол ауылдық округі (Жаңажол ауылы, Кіші Айдархан ауылы, Сарыкөл ауылы) Жаңақазан ауылдық округі (Жаңақазан ауылы, Жуалыой ауылы) Көпжасар ауылдық округі (Көпжасар ауылы, Салтанат, Саралжын ауылы); Қызылоба ауылдық округі (Қызылоба ауылы, Айтпай ауылы, Жангелді ауылы); Мәштеқсай ауылдық округі (Мәштеқсай ауылы, Мұқыр ауылы); С.Мендешев ауылдық округі (Қырқопа ауылы); Пятимар ауылдық округі (Пятимар ауылы, Аққұс ауылы, Борық ауылы, Плантация ауылы).

Аймақтың климаты континенттік. Қаңтардың орташа температурасы –12-13°С, шілдеде 24-25°С. Жауын-шашынның жылдық мөлшері 200-250 мм. Аумағы арқылы өзендер ағып өтеді: Үлкен Өзен, Кіші Өзен, Мұқыр, Көшім және т.б. Көлдері: Жалтыркөл, Етбатыр, Қошқар, Қаңбақ және т.б. Топырақтары құмды-сазды, сортаңды, құмды (Нарын құмы). Жусан, бидай, бетеге, қияқ, шия, қамыс өседі. Ақбөкен, қасқыр, түлкі, қоян, қабан, қарсақ түлкі, гофер мекендейді; үйрек, қаз және т.б. Облыс аумағы Каспий маңы ойпатының шегінде орналасқан. Оның беті оңтүстікке қарай Каспий аймағына қарай аздап еңісті төрттік шөгінділерінің қабатынан түзілген жазық.

Рельефтің сипаты бойынша облыс аумағы сәл толқынды жазықпен бейнеленген солтүстік бөлікке және қозғалмайтын және әлсіз бекітілген құмдар алып жатқан оңтүстік бөлікке бөлінеді. Борпылдақ ауыспалы құмдар – шағылдар 2 шаршы шақырымға дейінгі жеке, шағын аумақтарда кездеседі. Шатырлардың биіктігі 3-6 метрден аспайды.

Ең ірі өзендері: Үлкен Өзен – ұзындығы 70 км, Кіші Өзен – ұзындығы 60 км, Көшім – жалпы ұзындығы 90 км, Мұқыр – жалпы ұзындығы 25 км.

Аймақтың негізгі топырақтары – ашық каштан топырақтары, сортаңдар, қоңыр топырақтар, сортаңдар бар ашық каштан топырақтарының кешендері. Өсімдік жамылғысы түймедақ, сүтті, бидай және эфемерлер қоспасы бар сұр-жусанды бірлестікпен ұсынылған.

Облыстың негізгі саласы мал шаруашылығы, оның ішінде мал шаруашылығы, етті мал шаруашылығы және табындық жылқы шаруашылығы. Тұрғындар жеке қожалығында картоп пен көкөніс өсіріп, мал бағуда. Облыста Еділбай қойы, Көшім жылқысы, қазақтың ақбас сиыры, қызыл дала сиыры, Әуликөл және шетелдік селекция, абердин-ангус, герефорд, голштейн тұқымды ірі қаралар өсіріледі. Бүгінгі таңда аудандағы асыл тұқымды малдың үлесі орта есеппен 10-12 пайызды құрайды.

Қазақстан Республикасында қалдықтарды басқару мәселелеріне үлкен көңіл бөлінеді. "Жасыл экономикаға" көшу тұжырымдамасы аясында қалдықтарды басқару жүйесін қалыптастыру және жетілдіру негізгі бағыттардың бірі болып табылады. Тұжырымдаманың коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу тиімділігін көрсететін нысаналы индикаторлары: халықты қатты тұрмыстық қалдықтарды шығарумен 100%-ға дейін, экологиялық және санитарлық талаптарға сәйкес келетін полигондармен 100%-ға қамту, қайта өңделген қалдықтардың үлесін 40%-ға дейін арттыру болып айқындалды. Сондай-ақ 2025 жылға дейін "Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасы бекітілді. Ұлттық жобаның көрсеткіштері белгіленді: 2025 жылға дейін бөлек жинаумен қамту 80%-ға дейін, білім беру көлемінен қатты тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесі – 2025 жылға дейін 34%.

Батыс Қазақстан облысы бойынша 2022-2025 жылдарға арналған өңірлерді дамыту жоспарының нысаналы индикаторлары бекітілді. Батыс Қазақстан облысының 2022-2024 жылдарға арналған қоршаған ортаны қорғау іс-шаралар жоспары. Батыс Қазақстан облысының даму жоспарының мақсаттарының бірі – өңірдің экологиялық жағдайын жақсарту. Мақсатты индикаторлар халықтың өмір сүрудің экологиялық сапасына қанағаттану деңгейін арттыру, бөлек жинауды енгізу, қатты тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу үлесін арттыру және т.б. Белгіленген көрсеткіштерге қол жеткізу қалаларда 5 қатты тұрмыстық қалдықтар полигонын салу арқылы жоспарлануда. Орал және Ақсай, Ақжайық ауданының Чапаево, Казталов ауданының Казталовка, Жалпақтал ауылдарында. Іс-шараларды іске асыру нәтижесінде 2025 жылға қарай қатты тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу және орналастыру үлесін 11,0%-дан 30%-ға дейін арттыру күтілуде.

Тұрмыстық қалдықтарды басқару мәселелерін шешу әсіресе ауылдық елді мекендер деңгейінде маңызды. Ауылдық аумақтар бірқатар ерекшеліктермен сипатталады, мысалы, аудандар мен облыстардың әкімшілік орталықтарынан шалғай орналасуы, тұрмыстық жағдайда тұрмыстық қалдықтарды жағу тәжірибесі, үй жануарларына органикалық қалдықтарды беру, инфрақұрылымның жоқтығы және т.б.

Осы Коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасы коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру, Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексінің (бұдан әрі – ҚР ЭК) талаптарын орындау, ұлттық стратегиялық және бағдарламаның басымдықтарын ескере отырып әзірленген. құжаттары, Батыс Қазақстан облысының 2022-2024 жылдарға арналған даму жоспары, сондай-ақ, Жаңақала ауданының ерекшеліктері мен қалыптасқан жағдай ескерілді.

Бағдарламаны әзірлеу барысында Жаңақала ауданында коммуналдық қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайына талдау жүргізілді, проблемалар анықталды және экологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін құруға бағытталған шаралар кешені әзірленді.

Бағдарламаны әзірлеу және іске асыру ауыл тұрғындарының коммуналдық қалдықтарды жүйелі түрде шығаруға қолжетімділігін жасауға, қажетті инфрақұрылымды құруға және пайдалануға, қалдықтарды бөлек жинау және қайта өңдеу үлесін арттыруға, кәдеге жарату үшін жіберілетін қалдықтардың көлемін және қалдықтарды басқару туралы халықтың хабардарлығын арттыру. Бағдарламаны іске асыру Жаңақала ауданында және тұтастай алғанда Батыс Қазақстан облысында коммуналдық қалдықтардың қоршаған ортаға теріс әсерін барынша азайтуға, сондай-ақ Қазақстан Республикасының коммуналдық шаруашылық саласындағы стратегиялық көрсеткіштеріне қол жеткізуге мүмкіндік береді.

2. ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУДЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫН ТАЛДАУ

2.1 Қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайын бағалау

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 365-бабына сәйкес аудандардың, аудандық және облыстық маңызы бар қалалардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы мемлекеттік саясатты жүзеге асырады.

Коммуналдық қалдықтарды басқару қалалар мен елді мекендер инфрақұрылымының маңызды бөлігі болып табылады және ол қоршаған ортаның сапасына және тұрғындардың денсаулығына тікелей әсер етеді. Бұл бөлім аудандағы қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайына баға беруге арналған. Жағдайды талдауы қалдықтарды басқару жүйесіндегі проблемалар мен кемшіліктерді анықтайды және жақсарту бағыттарын анықтайды.

Қолданыстағы инфрақұрылым

Ауылдық округтерде қалдықтарды жинау, тасымалдау және тазарту қондырғылары мен жүйелері бар.

Тұрғындар қоқысты белгілі бір қоқыс қоймаларына есепке алмай, өз бетінше тасымалдайды.

Сақтау орнын зерттеу кезінде қалдықтардың келесі морфологиялық құрамы анықталды:

- пластик түрі PET (E), PENH, LDPE, PP, PS, O (басқа)-20 01 39;
- электрондық қалдықтар-16 02 14;
- сынған әйнек-17 02 02;
- тоқылған материалдардың қалдықтары-20 01 11;
- терілер - 02 01 02;
- құрылыс қалдықтары-17 09 04;
- көң-02 01 06;
- құс саңғырығы-02 01 06;
- күл-10 01 01.

Тұрғындар арасында сауалнама жүргізу барысында қалдықтардың бір бөлігін жергілікті тұрғындар күнделікті тұрмыста пайдаланып жүргені анықталды. Мұндай қалдықтарға мыналар жатады:

- PET (E) типті пластик;
- шыны ыдыстар;
- қағаз;
- ағаш;
- терілер;
- күл;
- құс тамшылары;
- сабаннан жасалған қоқыс қалдықтары;
- көң.

Төменде сауалнама алынғандардың қалдықтарды кәдеге жарату әдістері туралы ақпарат берілген, олардың үлесі пайызбен көрсетілген.

№1 кесте Жаңақала ауданы ауылдық округтеріндегі қалдықтарды шығару әдістері туралы ақпараттар

Жаңақала ауылдық округі:

Сауалнама алынғандардың саны: 11 адам, үй санының 0,5%.

Қалдық түрі	Жою әдісі, сауалнама алынғандардың пайызы					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне жеткізіледі	Полигонға шығаруға арналған қоймалар	Өртейді	Іргелес учаскеге орналастырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер	30			70		
Химиялық заттарға және басқа пластик қалдықтарына арналған пластик қаптама				100		
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары	10			90		
Ағаш қалдықтары	20			80		
Қалдық электр құрылғылары, соның ішінде батареялар				100		

мен аккумуляторлар						
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (әйнек, пластмасса, тоқыма және т.б.)				100		
Тамақ қалдықтары			20			80
Ірі қара мал/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (сынған кірпіш пен бетон, пластик терезелер)	20		80			
Құс саңғырығы			100			
Қалдық сабан төсек-орындары				80		20
Көң			100			
Күл			100			

Бірлік ауылдық округі:

Сауалнама алынғандардың саны: 11 адам, үй санының 4,4%.

Қалдық түрі	Жою әдісі, сауалнама алынғандардың пайызы					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне жеткізіледі	полигонға шығаруға арналған қоймалар	Өртейді	Іргелес учаскеге орналастырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер	20			80		
Химиялық заттарға және басқа пластик қалдықтарына арналған пластик қаптама				100		
Шыны бөтелкелер			100			

Тоқыма қалдықтары	20			80		
Ағаш қалдықтары	10			90		
Қалдық электр құрылғылары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар				100		
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (әйнек, пластмасса, тоқыма және т.б.)				100		
Тамақ қалдықтары			60			40
Ірі қара мал/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (сынған кірпіш пен бетон, пластик терезелер)	10		90			
Құс саңғырығы			100			
Қалдық сабан төсек-орындары				70		30
Көң			100			
Күл			100			

Жаңажол ауылдық округі:

Сауалнама алынғандардың саны: 11 адам, үй санының 4%.

Қалдық түрі	Жою әдісі, сауалнама алынғандардың пайызы					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне жеткізіледі	полигонға шығаруға арналған қоймалар	Өртейді	Іргелес учаскеге орналастырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер	20			80		

Химиялық заттарға және басқа пластик қалдықтарына арналған пластик қаптама			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары			50	50		
Ағаш қалдықтары	30		10	60		
Қалдық электр құрылғылары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар		50	20	30		
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (әйнек, пластмасса, тоқыма және т.б.)			50	50		
Тамақ қалдықтары			50			50
Ірі қара мал/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (сынған кірпіш пен бетон, пластик терезелер)	50		50			
Құс саңғырығы			100			
Қалдық сабан төсек-орындары			100			
Көң			100			
Күл			100			

Жаңақазан ауылдық округі:

Сауалнама алынғандардың саны: 11 адам, үй санының 2,7%

Қалдық түрі	Жою әдісі, сауалнама алынғандардың пайызы					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктiне жеткізіледі	полигонға шығаруға арналған қоймалар	Өртейді	Іргелес учаскеге орналастырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер	20	10		70		
Химиялық заттарға және басқа пластик қалдықтарына арналған пластик қаптама						
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары			50	50		
Ағаш қалдықтары	30		10	60		
Қалдық электр құрылғылары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар		50	20	30		
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (әйнек, пластмасса, тоқыма және т.б.)			50	50		
Тамақ қалдықтары			50			50
Ірі қара мал/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (сынған кірпіш пен бетон, пластик терезелер)	50		50			

Қ ұ с саңғырығы			100			
Қалдық сабан төсек-орында ры			100			
Көң			100			
Күл			100			

Көпжасар ауылдық округі:

Сауалнама алынғандардың саны: 11 адам, үй санының 3,8%.

Қалдық түрі	Жою әдісі, сауалнама алынғандардың пайызы					
	Қ а й т а пайдаланады	Қабылдау пунктіне жеткізіледі	полигонға шығаруға арналған қоймалар	Өртейді	Іргелес учаскеге орналастырад ы	Компост немесе жем ү ш і н пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер	20			80		
Химиялық заттарға және басқа пластик қалдықтарына арналған пластик қаптама						
Ш ы н ы бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары			50	50		
А ғ а ш қалдықтары	30		10	60		
Қалдық электр құрылғылары, соның ішінде батареялар м е н аккумуляторл ар		50	20	30		
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (әйнек, пластмасса, тоқыма және т.б.)			50	50		
Т а м а қ қалдықтары			50			50
Ірі қара мал/ жылқы терісі			100			

Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (сынған кірпіш пен бетон, пластик терезелер)	50		50			
Қ ұ с саңғырығы			100			
Қалдық сабан төсек-орында ры			100			
Көң			100			
Күл			100			

Қызылоба ауылдық округі:

Сауалнама алынғандардың саны: 11 адам, үй санының 2,9%

Қалдық түрі	Жою әдісі, сауалнама алынғандардың пайызы					
	Қ а й т а пайдаланады	Қабылдау пунктіне жеткізіледі	полигонға шығаруға арналған қоймалар	Өртейді	Іргелес учаскеге орналастыра ды	Компост немесе жем ү ш і н пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер	10		90			
Химиялық заттарға және басқа пластик қалдықтарына арналған пластик қаптама			100			
Ш ы н ы бөтелкелер			100			
Т о қ ы м а қалдықтары	40			60		
А ғ а ш қалдықтары				100		
Қалдық электр құрылғылары, соның ішінде батареялар м е н аккумуляторл ар			100			
Сұрыптаусыз қалдықтар көспасы (

әйнек, пластмасса, тоқыма және т.б.)			100			
Тамақ қалдықтары						100
Ірі қара мал/ жылқы терісі		10	90			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (сынған кірпіш пен бетон, пластик терезелер)	20		80			
Құс саңғырығы			100			
Қалдық сабан төсек-орындары			100			
Көң			100			
Күл			100			

Мәштексай ауылдық округі:

Сауалнама алынғандардың саны: 11 адам, үй санының 2,7%

Қалдық түрі	Жою әдісі, сауалнама алынғандардың пайызы					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне жеткізіледі	полигонға шығаруға арналған қоймалар	Өртейді	Іргелес учаскеге орналастырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиялық заттарға және басқа пластик қалдықтарына арналған пластик қаптама			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары	40			60		
Ағаш қалдықтары				100		
Қалдық электр құрылғылары,						

соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар			100			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (әйнек, пластмасса, тоқыма және т.б.)			100			
Тамақ қалдықтары						100
Ірі қара мал/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (сынған кірпіш пен бетон, пластик терезелер)	20		80			
Құс саңғырығы			100			
Қалдық сабан төсек-орында ры			100			
Көң			100			
Күл			100			

Меңдешев ауылдық округі:

Сауалнама алынғандардың саны: 11 адам, үй санының 7,3%.

Қалдық түрі	Жою әдісі, сауалнама алынғандардың пайызы					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне жеткізіледі	полигонға шығаруға арналған қоймалар	Өртейді	Іргелес учаскеге орналастырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиялық заттарға және басқа пластик қалдықтарына арналған пластик қаптама			100			

Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары			100			
Ағаш қалдықтары			100			
Қалдық электр құрылғылары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар			100			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (әйнек, пластмасса, тоқыма және т.б.)			100			
Тамақ қалдықтары			50			50
Ірі қара мал/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (сынған кірпіш пен бетон, пластик терезелер)			100			
Құс саңғырығы			100			
Қалдық сабан төсек-орындары			100			
Көң			100			
Күл			100			

Пятимар ауылдық округі:

Сауалнама алынғандардың саны: 11 адам, үй санының 3%.

Қалдық түрі	Жою әдісі, сауалнама алынғандардың пайызы					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне жеткізіледі	полигонға шығаруға арналған қоймалар	Өртейді	Іргелес учаскеге орналастырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады

Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиялық заттарға және басқа пластик қалдықтарына арналған пластик қаптама			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары			100			
Ағаш қалдықтары			100			
Қалдық электр құрылғылары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар			100			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (әйнек, пластмасса, тоқыма және т.б.)			100			
Тамақ қалдықтары			50			50
Ірі қара мал/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (сынған кірпіш пен бетон, пластик терезелер)			100			
Құс саңғырығы			100			
Қалдық сабан төсек-орындары			100			
Көң			100			
Күл			100			

Жаңақала ауданында қалдықтарды сақтауға арналған орындар – 9.

1. Жаңақала ауылы, ауылдан қалдықтарды сақтау орны 3 км
2. Бірлік ауылы, ауылдан қалдықтарды сақтау орны 1 км
3. Жаңажол ауылы, ауылдан қалдықтарды сақтау орны 2 км
4. Жаңақазан ауылының қалдықтарын сақтау орны 4 км
5. Көпжасар ауылының қалдықтарын сақтау орны 5 км
6. Қызылоба ауылынан қоқыс қоймасы 2 км
7. Мәштеқсай ауылының қалдықтарды сақтау орны ауылдан 1 км
8. Қырқопа ауылы, қалдықтарды сақтау орны 1 км
9. Пятимар ауылы, ауылдан қалдықтарды сақтау орны 2 км

Қалдықтарды жинау және жинақтау

Жаңақала ауданында, атап айтқанда Жаңақала ауылында қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау және жинақтау жүйесі 2015 жылдың басынан бастап жұмыс істей бастады. Осы кезеңде көпқабатты тұрғын үйлердің жанына қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау және уақытша жинақтау үшін 84 контейнер орналастырылды.

Жергілікті тұрғындармен келісім бойынша әрбір 1 текше метрлік контейнер төрт көпқабатты үйге қызмет көрсетуге арналған. Бұл Жаңақала ауылындағы 44 үйдің (ауланың) жалпы санынан шамамен 44 көппәтерлі үйді қамтиды.

Осы есеп негізінде қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау және шығару жүйесі Жаңақала ауылы тұрғындарының шамамен 20%-ын қамтиды деген қорытынды жасауға болады.

Жаңақала ауданында да заңды тұлғалардың аумақтарына (мемлекеттік мекемелер, мектеп, балабақшалар, дүкендер, т.б.) 84 контейнер және Жаңақала ауылының орталық көшелеріне 6 контейнер орнатылды.

Жаңақала ауданындағы қалған 8 ауылдық округте тұрғындардың қатты тұрмыстық қалдықтарын жинайтын контейнерлер жоқ.

Қатты тұрмыстық қалдықтарды ұйымдасқан түрде жинау мен жинақтаудың болмауы рұқсат етілмеген үйінділердің өсуіне әкелуі мүмкін.

Бөлек қалдықтарды жинау

Жаңақала ауданында қалдықтарды бөлек жинайтын контейнерлер, торлар мен қайталама шикізатты қабылдау пункттері бар.

Қауіпті қалдықтарды бөлек жинау (RSO, EO, медициналық)

Жаңақала ауданында құрамында сынап бар шамдар (бұдан әрі – РСҚ), жеке тұлғалар өндіретін қуат көздері сияқты коммуналдық қалдықтардың қауіпті компоненттерін жинау жүйесі жоқ. Қауіпті қалдықтардың барлық түрлері полигондарға түсіп, қоршаған ортаға зиянын тигізеді.

Тасымалдау

Жаңақала ауылындағы қатты тұрмыстық қалдықтарды тасымалдауды ауылдық әкімдік жүзеге асырады. Жеке үйлер мен мемлекеттік мекемелердің жанына

орнатылған контейнерлердегі қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару жұмыстары бірінен соң бірі жүргізіліп, Жаңақала ауылындағы полигонға жөнелтіліп жатыр.

Жаңақала ауылы мен а/о-да контейнерлері жоқ үйлерге қатты тұрмыстық қалдықтарды ұйымдасқан түрде шығару жұмыстары жүргізілмейді. Бұл коммуналдық қалдықтардың аулаларда жиналып, кей жағдайда ішінара аулаларда немесе пештерде өртеніп кетуіне немесе тұрғындардың өздері қоқыс алаңдарына тасуларына алып келеді.

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 337-бабына сәйкес, қалдықтарды жинау, сұрыптау және тасымалдау, қауіпті емес қалдықтарды кәдеге жарату және жою жөніндегі кәсіпкерлік қызметті жоспарлайтын немесе жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері өз қызметінің басталғаны туралы хабарламаны Қазақстан Республикасының ҚОҚМ жолдау қажет.

Жаңақала ауданы ауылшаруашылық қалдықтарының көп жиналуымен сипатталады, өйткені ауылдық округтердегі жергілікті тұрғындардың негізгі қызметі мал шаруашылығы болып табылады. Ауыл тұрғындары әдетте жылына бір-екі рет ауыл шаруашылығы қалдықтарын шығаруды өздері ұйымдастырып, Жаңақала ауылы мен ауылдық жерлердегі бар қоқыс полигондарына көлік жалға алады. Әдетте бір алып тастаудың құны шамамен 10 000 теңгені құрайды.

Сұрыптау және өңдеу

Жаңақала ауданында қоқыс сұрыптау желілері жоқ. Барлық коммуналдық қалдықтар бөлек жиналмай немесе сұрыпталмай полигондарға шығарылады.

Талдау нәтижесінде Жаңақала ауданында қосалқы материалдарды сұрыптау және өңдеумен айналысатын мамандандырылған ұйымдарды табу мүмкін болмады.

Жерлеу

Жаңақала ауданында әр ауылдық округте орналасқан және жалпы көлемі 91 гектар жерді алып жатқан 9 полигон бар. Бұл жерлерді ауылдық округ әкімдігі полигондар үшін арнайы бөлген, полигондар үшін жер телімдерін бөлу туралы шешімдері бар.

Алайда, бұл қалдықтарды орналастыру орындары экологиялық стандарттар мен талаптарға сәйкес келмейді. Полигон аумақтарында қоршаулар жоқ, бұл қалдықтардың пашырауына және қалдықтар алып жатқан аумақтың кеңеюіне әкеледі.

Барлық коммуналдық және ауыл шаруашылық қалдықтары полигондарға шығарылады.

2.2 Жаңақала ауданы бойынша соңғы үш жылдағы қалдықтарды өңдеуге талдау

№2 кесте Қалдықтарды басқару динамикасы

Жаңақала ауылдық округі:

Жарату	2021	2022	2023
Қалыптасқан (тонна)			
Қайта өңделген (тонна)			

Жинақталған/көмілген (тонна)	1210	1050	820
------------------------------	------	------	-----

Бірлік ауылдық округі:

Жарату	2021	2022	2023
Қалыптасқан (тонна)			
Қайта өңделген (тонна)			
Жинақталған/көмілген (тонна)	150	200	210

Жаңажол ауылдық округі:

Жарату	2021	2022	2023
Қалыптасқан (тонна)			
Қайта өңделген (тонна)			
Жинақталған/көмілген (тонна)	210	220	230

Жаңақазан ауылдық округі:

Жарату	2021	2022	2023
Қалыптасқан (тонна)			
Қайта өңделген (тонна)			
Жинақталған/көмілген (тонна)	270	230	340

Көпжасар ауылдық округі:

Жарату	2021	2022	2023
Қалыптасқан (тонна)			
Қайта өңделген (тонна)			
Жинақталған/көмілген (тонна)	280	265	290

Қызылоба ауылдық округі:

Жарату	2021	2022	2023
Қалыптасқан (тонна)			
Қайта өңделген (тонна)			
Жинақталған/көмілген (тонна)	230	270	300

Мәштексай ауылдық округі:

Жарату	2021	2022	2023
Қалыптасқан (тонна)			
Қайта өңделген (тонна)			
Жинақталған/көмілген (тонна)	200	260	280

Меңдешев ауылдық округі:

Жарату	2021	2022	2023
Қалыптасқан (тонна)			
Қайта өңделген (тонна)			

Жинақталған/көмілген (тонна)	300	305	310
------------------------------	-----	-----	-----

Пятимар ауылдық округі:

Жарату	2021	2022	2023
Қалыптасқан (тонна)			
Қайта өңделген (тонна)			
Жинақталған/көмілген (тонна)	150	200	220

Өңірдегі қалдықтарды басқарудың негізгі проблемасы – түзілетін қалдықтардың мөлшерін есепке алу жүйесінің жоқтығы.

Күшті, әлсіз жақтарын, мүмкіндіктерін талдау және коммуналдық қалдықтарды басқару секторындағы қауіптер

Жаңақала ауданындағы коммуналдық қалдықтарды басқаруды талдау барысында қалдықтарды өңдеудің негізгі әдісі оларды көму болып табылатыны анықталды. Қалдықтарды ішінара жинау және шығару тек Жаңақала ауылында жүргізіледі. Ауданда коммуналдық қалдықтарды басқару үшін жеткілікті инфрақұрылым жоқ. Жаңақала ауданының ерекшелігі – тұрғындардан мал қалдықтарының пайда болуы және оны қолданыстағы қатты тұрмыстық қалдықтар полигондарына шығару.

Бағдарламаны іске асыру шеңберінде Жаңақала ауданында ауданның ерекшеліктері мен тұрғындардың қажеттіліктерін ескере отырып, табиғатты қорғау заңнамасының талаптарына сәйкес коммуналдық қалдықтарды басқарудың ұтымды және экологиялық таза жүйесін ұйымдастыру қажет.

№3 кесте Коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы күшті және әлсіз жақтары, мүмкіндіктер мен қауіптерді талдау

Күшті жақтары	Әлсіз жақтары
Батыс Қазақстан облысының, соның ішінде Жаңақала ауданының бағдарламалық құжаттарында нысаналы көрсеткіштер мен индикаторлардың болуы. Сұрыптау желісі бар жаңа полигон құрылысын жоспарлау.	Белгіленген тарифтер жоқ. Қалдықтарды ұйымдаспаған жинау және шығару. Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау және тасымалдау үшін қажетті инфрақұрылымның, соның ішінде қоқыс таситын көліктердің, контейнерлердің және сұрыптау желілерінің болмауы. Санитарлық нормалар мен талаптарға сай келетін қатты тұрмыстық қалдықтар полигондарының болмауы. Қалдықтарды басқару ережелері туралы халықтың хабардарлығының төмен деңгейі. RSO, WEEE және медициналық қалдықтар сияқты тұрғындардан коммуналдық қалдықтардың қауіпті компоненттерін жинау жүйесінің болмауы.
Мүмкіндіктер	Қауіп-қатер
Тұрмыстық қатты қалдықтарды басқару жүйесіне аймақтық тәсілді енгізу. Полигонға түсетін қалдықтардың үлесін азайту, қайта өңделетін қалдықтардың көлемін ұлғайту.	Әр ауылдық округте полигондардың көп болуы.

Жаңақала ауданының әкімшілік аумағындағы полигондарды рекультивациялау. (ластау көздерін оңтайландыру, жер тепе-теңдігін қалпына келтіру). Қоршаған ортаға теріс әсерді азайту. Заманауи технологиялардың болуы, қайталама шикізаттың әртүрлі түрлерін өңдеуге арналған кондырғылардың кең ауқымы.

Тұрғындар мен заңды тұлғалардың рұқсат етілмеген жерлерде коммуналдық қалдықтарды бақылаусыз көмуі.

2.3 Қалдықтарды басқару қызметін талдау

"Облыстың ауылдық елді мекендерінің санитарлық тазалығын қамтамасыз ету" бағдарламасы бойынша Жаңақала ауданында қоқыс шығару және 9 полигонды толтыру жұмыстары жүргізілуде.

Жаңақала ауданындағы экологиялық жағдайды жақсарту және халықтың санитарлық-эпидемиологиялық қауіпсіздігін арттыру мақсатында қатты тұрмыстық қалдықтар полигонының құрылысына (2025 жылға 10 000 000 теңге) және қатты тұрмыстық қалдықтар полигонының құрылысына жобалық құжаттама әзірлеу бойынша іс-шара жоспарлануда. Жаңақала ауданы бойынша (2026 жылға 800 000 000 теңге). Бұл іс-шаралар мен жоспарланған шығыстар Батыс Қазақстан облысының қоршаған ортаны қорғау жөніндегі 2025-2027 жылдарға арналған іс-шаралар жоспарының жобасына енгізілген.

2.4 Соңғы үш жылда бөлінген қаражатты сипаттау және талдау

№ 4 кесте – Жаңақала ауданы бойынша 2020-2023 жылдарға арналған қалдықтарды басқару жөніндегі іс-шараларға арналған шығындар

Аты	Нақты шығындар, теңге			
	2020	2021	2022	2023
Жаңақала ауданының ауылдық елді мекендерінің санитарлық тазалығын қамтамасыз ету	18 123 000	7 266 000	10 326 000	7 962 000
КамАЗ негізіндегі қоқыс таситын көлікті (1 бірлік) және кәріздік машинаны (1 бірлік) сатып алуға кеткен шығындар	-	-	-	-
Қатты тұрмыстық қалдықтарға арналған контейнерлерді сатып алу	-	-	-	692 160
БАРЛЫҒЫ	18 123 000	7 266 000	10 326 000	8 654 160

3. БАҒДАРЛАМАНЫҢ МАҚСАТТАРЫ, МІНДЕТТЕРІ ЖӘНЕ НЫСАНАЛЫ КӨРСЕТКІШТЕРІ

3.1 Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттері

Бағдарлама мақсаттары:

- түзілетін және жинақталған қалдықтардың, сондай-ақ кәдеге жаратылатын қалдықтардың қауіпті қасиеттерінің көлемі мен деңгейін біртіндеп төмендетуге бағытталған белгіленген көрсеткіштерге қол жеткізу;

- қалдықтарды қайта өңдеу және полигондарды рекультивациялау үлесін арттыру;

- өндіріс және тұтыну қалдықтары жиналатын және жиналатын аумақтардың санитарлық-экологиялық жағдайын жақсарту.

Қалдықтарды басқару бағдарламасының мақсаттары:

- қатты тұрмыстық қалдықтарды іріктеп (бөлек) жинауды енгізу.

Бұл тапсырма қайта пайдалануға болатын қалдықтарды анықтау мақсатына жетуге бағытталған (қағаз, шыны, металл, полимерлі материалдар). Тапсырманы орындау көмуге жататын қалдықтардың көлемін азайтуға әкеледі;

- қалдықтарды дұрыс сақтауды және өңдеуді ұйымдастыру. Алға қойылған міндет – жинақталған және түзілетін қалдықтардың қоршаған ортаға әсерін азайту мақсатына қол жеткізу;

- рұқсат етілмеген қоқыс үйінділерін жою

- қалдықтарды уақтылы кәдеге жарату;

- қалдықтардың көлемін азайту және қалдықтарды қосымша шикізат көздері ретінде шаруашылық айналымға тарту бойынша жоспарлар мен іс-шаралардың орындалуын тексеру.

Қалдықтарды басқару ҚР ЭК 319-бабымен реттеледі

1. Қалдықтарды басқару қалдықтарды пайда болған кезден бастап түпкілікті жоюға дейін оларға қатысты жүргізілетін операцияларды білдіреді.

2. Қалдықтарды басқару операцияларына мыналар жатады:

1) қалдықтардың пайда болу орнында жинақталуы;

2) қалдықтарды жинау;

3) қалдықтарды тасымалдау;

4) қалдықтарды қайта өңдеу;

5) қалдықтарды кәдеге жарату;

6) осы тармақтың 1), 2), 4) және 5) тармақшаларында көзделген операцияларды жүргізу процесінде орындалатын көмекші операциялар;

7) қалдықтарды жинау, тасымалдау, кәдеге жарату және (немесе) кәдеге жарату жөніндегі операцияларға бақылау жүргізу;

8) жойылған (жабық, пайдаланудан шығарылған) қалдықтарды орналастыру объектілеріне қызмет көрсету жөніндегі қызмет.

3.2 Мақсаттар мен міндеттерге жету жолдары

Негізгі бағыттар, мақсатқа жету жолдары және соған сәйкес шаралар мақсатқа жету және проблемаларды шешу жолдарын, сондай-ақ белгіленген мақсатты көрсеткіштерге толық көлемде және уақытында қол жеткізуді қамтамасыз ететін шаралар жүйесін қамтиды. Қол жеткізу жолдары мен шаралар жүйесіне қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіруге бағытталған ұйымдастырушылық, ғылыми-техникалық, технологиялық, сондай-ақ экономикалық шаралар жатады.

Қалдықтарды тиімді басқару кешенді және жүйелі көзқарасты, сондай-ақ барлық мүдделі тараптардың белсенді өзара іс-қимылын талап етеді. Алға қойған мақсат-міндеттерге қол жеткізу үшін аудан көлемінде ғана емес, облыстың басқа аудандарымен ынтымақтастықты жүзеге асыру үшін күш біріктіру қажет.

Келесі қадамдарды орындау қажет.

1. Тиімді инфрақұрылымды дамыту.
2. Қалдықтарды жинау, тасымалдау және қайта өңдеу объектілерін салу және жаңғырту.
3. Шығындарды азайту үшін жинау және тасымалдау бағыттарын оңтайландыру.
4. Ақпараттық науқандар мен білім беруді енгізу.
5. Қалдықтарды сұрыптау және кәдеге жарату ережелеріне халықты оқыту іс-шараларын ұйымдастыру.
6. Қайта өңдеуге және қалдықтарды азайтуға белсенді қатысқандарға сыйақы немесе жәрдемақы бағдарламаларын қолдау.
7. Қалдықтардың көлемін, жинау және қайта өңдеу тиімділігін қадағалау үшін мониторинг жүйесін құру.
8. Бағдарлама нәтижелерін жүйелі түрде бағалау және алынған мәліметтерге сәйкес стратегияны бейімдеу.
9. Мүдделі тараптармен ынтымақтастық:
10. Қалдықтарды өңдеу процесіне жеке компанияларды, үкіметтік емес ұйымдарды және халықты тарту.
11. Ресурстарды біріктіру және күш-жігерді үйлестіру үшін жергілікті өзін-өзі басқару органдарымен серіктестік.
12. Қалдықтарды басқару саласындағы заңнаманы және нормативтік құқықтық актілерді сақтау.
13. Қолданылатын болса, халықаралық келісімдер мен стандарттарға сәйкестік.
14. Қалдықтарды басқарудың және оның қоршаған ортаға әсерін азайтудың жаңа жолдарын іздеуге бағытталған ғылыми-зерттеу және инновациялық жобаларды қолдау және қаржыландыру.
15. Қалдықтарды басқару бағдарламасының тұрақты қаржылық моделін, оның ішінде қаржыландырудың және бюджеттеудің ашық жүйесін әзірлеу.

16. Қалдықтарды басқару бойынша күш-жігерді біріктіру үшін басқа аймақтармен ынтымақтастық.

3.3 Бағдарламаның мақсаттары

Қалдықтарды басқару бағдарламасының мақсаттары нақты, өлшенетін, қол жеткізуге болатын, өзекті және уақытқа байланысты болуы керек (SMART критерийлері).

Полигонға жіберілетін қалдықтардың жалпы көлемін азайту:

Мақсат: 5 жылдық кезеңнің соңына дейін полигонға жіберілетін қалдықтардың жалпы көлемін 20%-ға қысқарту.

Өлшем: Жыл сайын полигонға жіберілетін тонна қалдықтар саны.

Мақсаты: 2 жыл ішінде ауданның 95 пайызында қалдықтарды бөлек жинау және сұрыптау бойынша стандартты тәжірибеге қол жеткізу.

Өлшем: Бөлек жинау ұйымдастырылған аумақтың пайызы.

Парниктік газдар шығарындыларын азайту:

Мақсаты: Қалдықтарды басқару саласындағы барлық қолданыстағы заңнама мен стандарттарды сақтауды қамтамасыз ету.

Өлшем: сәйкестікті тексеру және аудит нәтижелері.

Мақсаттар қалдықтарды басқару бағдарламасының нақты мақсаттары мен міндеттеріне сәйкестендірілген және белгіленген мақсаттарға қол жеткізуді қамтамасыз ету үшін жүйелі түрде бақыланып, бағалануы керек.

4. НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ, МАҚСАТҚА ЖЕТУДІҢ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ТИІСТІ ШАРАЛАР

Жаңақала ауданында коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін табиғатты қорғау заңнамасының талаптарына сәйкес келтіру:

- қалдықтардың түзілуі мен жинақталуының нормативтерін бекіту;
- тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау және орналастыру бойынша халыққа арналған тарифті бекіту;
- қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау және тасымалдау жөніндегі кәсіпорынды анықтау үшін конкурс (тендер) өткізуге;
- халықпен жария ұсыныс шарттарын жасасуға көшу.

Қалдықтардың түзілу және жинақталу көрсеткіштерін есептеу. Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау және орналастыру бойынша халыққа тарифтерді бекіту

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 365-бабының 4-тармағына сәйкес, коммуналдық қалдықтардың пайда болуы мен жинақталуының нормативтерін және халыққа жинауға, тасымалдауға, тасымалдауға тарифтерді әзірлеп, жергілікті өкілді органдарға бекітуге ұсыну қажет. Қатты тұрмыстық қалдықтарды сұрыптау және кәдеге жарату. Коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын есептеу Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар

министрінің 2021 жылғы 1 қыркүйектегі № 347 бұйрығы "Коммуналдық қалдықтардың түзілуі мен жинақталуының нормаларын есептеудің үлгілік қағидалары" сәйкес жүзеге асырылады.

Тариф Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 14 қыркүйектегі № 377 "ҚТҚ-ны жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму бойынша халыққа арналған тарифті есептеу әдістемесіне" сәйкес есептеледі.

2023 жылғы маусымда Қазақстан Республикасының ЕҚМ және Қазақстан Республикасы Бәсекелестікті қорғау және дамыту агенттігімен бірлесіп, қатты тұрмыстық қалдықтарды басқару саласындағы бәсекелестікті дамытудың Жол картасы қабылданды, онда бизнес пен халық үшін әділ тариф құру қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау және кәдеге жарату тарифін 2 жылда 1 рет қайта қарау қажет.

Жаңақала ауданы бойынша тариф бекітілгеннен кейін оларды 2 жылда бір рет қайта қарау қажет. Өңірдегі заманауи шындықтарды және инфляциялық процестерді ескере отырып, тарифтерді бекіту және уақытылы қайта қарау мамандандырылған ұйымдардың қызметін теңгерімдеуге және көрсетілетін қызметтердің сапасына тиісті талаптарды белгілеуге мүмкіндік береді.

Конкурс (тендер) арқылы қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау және тасымалдау бойынша кәсіпорындарды анықтау

ҚР ЭК 367-бабына сәйкес ҚТҚ жинау бойынша нарыққа қатысушыларды айқындау "Мемлекеттік сатып алу туралы" ҚР Заңының 4-тарауына сәйкес конкурс (тендер) өткізу арқылы жүзеге асырылады.

Нарық қатысушыларын айқындау бойынша конкурс (тендер) өткізу кезінде ЖАО ҚТҚ жинау және шығару жөніндегі мамандандырылған ұйымдарға арналған талаптарды ҚР ЭК және коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларына сәйкес белгілеу. Экологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес ҚТҚ жинау және тасымалдау бойынша конкурсқа қатысушыларға мынадай ең төменгі талаптар белгіленді:

1) Кодекстің 337-бабының талаптарына сәйкес қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы кәсіпкерлік субъектілерінің рұқсаттар мен хабарламалардың мемлекеттік электрондық тізілімінде тіркелуінің болуы;

2) экологиялық қызмет түрлерінің жалпы жіктеуішіне сәйкес 38110 "Қауіпсіз қалдықтарды жинау", 38210 "Қауіпсіз қалдықтарды өңдеу және кәдеге жарату" кіші сыныбының болуы;

3) меншігінде және (немесе) жалға алынған спутниктік навигация жүйелерімен жабдықталған көлік құралдарының болуы;

4) көлік құралдарын қоюға, сақтауға, техникалық қызмет көрсетуге және жөндеуге арналған жылытылатын өндірістік үй-жайларға меншік құқығының және/немесе жалға алу құқығының болуы;

5) коммуналдық қалдықтарды шығару бойынша қызмет көрсету үшін білікті басқарушы және техникалық персоналдың болуы және т.б.

Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау және шығару бойынша көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыру үшін конкурстық негізде коммуналдық қалдықтарды басқаруға ұзақ мерзімді шарттар жасасу қажет. Ұзақ мерзімді келісім-шарттар қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау және шығарумен айналысатын субъектілерге компанияларды дамытуға өз қаражаттарын салуға мүмкіндік береді. Ұзақ мерзімді шарттарды орындау барысында алынған нәтижелерді талдау арқылы көрсетілетін қызметтердің сапасын бағалауға болады. Кемінде 5 жылға созылатын келісімшарттардың нұсқаларын қарастыру маңызды.

Жұртшылықпен ашық ұсыныс келісімдерін жасау

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 367-бабына сәйкес, тұрғын үйлерде тұратын жеке тұлғалар мемлекеттік шарттар негізінде қатты тұрмыстық қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесін пайдалануға және жергілікті өкілді органмен бекітілген қалдықтарды тасымалдау жөніндегі қызметтерге ақы төлеуге міндетті.

Жаңақала ауданында тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау және шығару субъектісі анықталғаннан кейін аудан тұрғындарының барлығын қамту үшін ашық ұсыныс келісімдерін жасау тәжірибесін енгізу маңызды сияқты. Ашық оферта түріндегі келісім мамандандырылған компаниялардың сайттарында және аудан әкімдігінің ресми сайтында танысу үшін қолжетімді болады. Осындай келісімдер негізінде әр үйге барып, тұрғындарға төлем түбіртектерін беру арқылы немесе басқа да ыңғайлы жолмен төлемақы алынады. Қоғамдық келісім-шарттарды қолдану компаниялар үшін процедураны жеңілдетіп, тұрғындарға қолайлылық береді.

Сондай-ақ, Жаңақала ауданының әкімдігі ашықтық пен қор жинауды арттыру мақсатында барлық мемлекеттік қызмет көрсету бойынша бірыңғай есеп айырысу-қаржы орталығын құру мүмкіндігін қарастыруы қажет. Айта кету керек, ауылдық округтер шалғай елді мекендерде орналасқан және бұл тұрғыда төлемдерді қабылдау мен төлеудің бірыңғай орталығы қаражатты тиімді жинаудың аса қолайлы құралына айналады.

Ауыл тұрғындарының коммуналдық қалдықтарды жинауға және жүйелі түрде шығаруға қолжетімділігін қамтамасыз ету, инфрақұрылымды құру және пайдалану

Ауыл тұрғындарының коммуналдық қалдықтарды жинауға және жүйелі түрде шығаруға қолжетімділігін қамтамасыз ету үшін мыналар қажет:

- коммуналдық қалдықтарды жинау және тұрақты шығару үшін мамандандырылған көлік сатып алу;

- қатты тұрмыстық қалдықтарды (күрғақ және дымқыл фракциялар) бөлек жинауды енгізу үшін контейнерлерді сатып алу;

- Жаңақала ауылындағы көпқабатты үйлердің аулаларындағы және қоғамдық орындардағы контейнер алаңдарын санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкестендіру.

Коммуналдық қалдықтарды жинау және тұрақты шығару үшін мамандандырылған автокөліктерді сатып алу.

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 365-бабының 5-тармағына сәйкес жергілікті атқарушы органдар коммуналдық қалдықтарды жүйелі түрде шығаруды ұйымдастыруды қамтамасыз етеді.

Тұрғындардың коммуналдық қалдықтарды шығару бойынша тұрақты қызметтерге қолжетімділігін қамтамасыз етуге бағытталған бағдарлама аясында екі мамандандырылған автокөлік сатып алу қажет. Қазір Жаңақала ауданында мұндай көліктің бір түрі ғана бар. Апта сайын ауылдық округтерден коммуналдық қалдықтарды шығару жоспарлануда. Арнайы көліктердің қажетті санының болмауы қоқыс жинау кестелерінің кешігуіне және тұрғындарға қолайсыздық тудыруы мүмкін. Нәтижесінде бұл рұқсат етілмеген үйінділердің пайда болуына себеп болуы мүмкін. Сатып алынған көліктер конкурс (тендер) арқылы іріктеліп алынған және қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау және тасымалдаумен айналысатын компанияның басқаруына беріледі.

Жаңақала ауылында тұрмыстық қатты қалдықтарды шығару жұмыстары күн сайын жүргізілетін болады. Бұл ретте, "Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және орналастыруға қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар" Санитариялық қағидалардың 58-бабына сәйкес қалдықтарды контейнерлерде температурада сақтау мерзімі 0°C және одан төмен температура үш күннен аспайды, оң температурада – тәуліктен аспайды.

Тұрмыстық қатты қалдықтар ауылдық елді мекендерге бекітілген кесте бойынша көшелер мен ауылдық үйлерді аралап, мысалы, аптасына бір рет шығарылады.

Жаңақала ауданында коммуналдық қалдықтарды шығарудың ұсынылатын кестесі:

- Жаңақала ауылында күнделікті алып кету;
- ауылдан апта сайын көшіру.

Қатты тұрмыстық қалдықтарға арналған контейнерлерді сатып алу, бөлек жинауды енгізу (күрғақ және дымқыл фракциялар).

Қалдықтарды түзілу көзіне бөлек жинау табиғатты қорғау заңнамасының міндетті талабы болып табылады. ҚР ЭК 321-бабына сәйкес, бөлек жинау мынадай фракциялар бойынша жүзеге асырылады:

- 1) "күрғақ" (қағаз, картон, металл, пластик және шыны);
- 2) "дымқыл" (тағам қалдықтары, органикалық заттар және т.б.).

Қалдықтарды бөлек жинау жүйесін енгізу үшін жергілікті өзін-өзі басқару органы (Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 қаулысымен) бөлек

жинауға арналған контейнерлердің қажетті санын (кемінде 2) орнатуды қамтамасыз етеді. Контейнер алаңдары, ол популяция саны мен қалдықтардың жинақталу нормалары, олардың сақтау мерзімі және басқа да қажетті факторлар негізінде анықталады.

Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу қағидаларына сәйкес, егер коммуналдық қалдықтар бөлек жиналса, қалдықтардың әрбір санатының (фракциясы, түрі) шығарудың өзіндік жиілігі болатыны белгіленген.

Қазіргі таңда Жаңақала ауданында тұрмыстық қатты қалдықтарды (ТҚҚ) жинайтын 84 контейнер орнатылған.

Қатты қалдықтарды жинау және шығару жүйесін жақсарту үшін екі нұсқаны қарастыру қажет:

- қалдықтардың түзілуі мен жинақталуының нормативтерін есептеу және бекіту, сәйкесінше барлық тұрғындар үшін контейнерлердің қажетті санын есептеу;

- төрт үйге (аулаға) бір контейнер орнатылған ағымдағы тәжірибе негізінде қажетті контейнерлер санын есептеңіз.

5-кестеде аулалардың (үйлердің) санына сәйкес контейнерлер саны көрсетілген. Бірақ нақты сома қалдықтардың пайда болуы мен жинақталуының бекітілген стандарттарына сәйкес есептелуі керек.

№5 кесте ТҚҚ жинауды және шығаруды ұйымдастыруды толық қамту үшін ауылдық елді мекендердегі үйлердің (аулалардың) санына сәйкес қатты тұрмыстық қалдықтарға арналған контейнерлердің ұсынылатын саны

№	А/о атауы	Үйлердің саны (аулалар)	Қол жетімді контейнерлер саны, дана.	Қажетті контейнерлер саны, дана.
1.	Жаңақала	1937	84	126
2	Бірлік	250	0	16
3	Жаңажол	273	0	18
4	Жаңақазан	409	0	27
5	Көпжасар	285	0	19
6	Қызылоба	374	0	24
7	Мастексай	405	0	26
8	Меңдешев	151	0	10
9	Пятимар	359	0	23
	БАРЛЫҒЫ	4443	84	289

Осылайша, қатты тұрмыстық қалдықтарға қажетті контейнерлердің саны туралы шешім қалдықтардың жинақталу жылдамдығын есептеу негізінде қабылдануы мүмкін.

№6 кесте Коммуналдық қалдықтарды басқаруды ұйымдастыру үшін материалдық-техникалық жарақтандыру қажеттілігі

№	А/о атауы	Қажетті мамандандырылған көлік саны (қоқыс)	Қажетті қалдықтарды сұрыптау

		таситын көлік), бірлік.	желілерінің саны, бірлік	Қажетті жабдық саны (пресс), бірлік.
1	Жаңақала	1	1	1
2	Бірлік	1	-	-
3	Жаңажол	1	-	-
4	Жаңақазан	1	-	-
5	Көпжасар	1	-	-
6	Қызылоба	1	-	-
7	Мастексай	1	-	-
8	Меңдешев	1	-	-
9	Пятимар	1	-	-
	БАРЛЫҒЫ	9	1	1

Контейнер алаңдарын санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келтіру

Жаңақала ауылында абаттандырылған үйлердің жанында ҚТҚ жинауға арналған 5 контейнерлік алаңдары бар.

Жаңақала ауданында заңды тұлғалардың аумағында (мемлекеттік мекемелер, мектептер, балабақшалар, дүкендер және т.б.) 38 контейнерлер және 6 контейнерлер Жаңақала ауылының орталық көшелерінде орналасқан.

Контейнер алаңдары "Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және орналастыруға қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар" Санитариялық қағидаларында белгіленген санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келмейді.

Орталық көшелердегі және заңды тұлғалардың аумағындағы барлық қолданыстағы контейнер алаңдары және жаңа контейнер алаңдары қатты жабынмен қамтамасыз етілуі және қалдықтардың желмен таралу (тарату) мүмкіндігін болдырмайтын биіктікке дейін үш жағынан қоршалуы керек, бірақ кем емес. 1,5 м-ден астам Контейнер алаңдары тұрғын үйлер мен қоғамдық ғимараттардан кемінде 25 м қашықтықта орналастырылуы және көлікке кіру жолдары болуы керек.

Қатты тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу және қайта өңдеу жүйесін әзірлеу

Қатты тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін әзірлеу мыналар арқылы жүзеге асырылуы тиіс:

-жергілікті тұрғындармен және жергілікті бизнес-қауымдастықпен өзара іс-қимылды күшейту;

-органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ынталандыру, оның ішінде компосттау арқылы;

-коммуналдық қалдықтардың қауіпті компоненттерін жинау мен өңдеуді дамыту;

-азаматтық және құрылыс қалдықтарын жинау үшін арнайы орындар ұйымдастыру.

Жергілікті тұрғындармен және жергілікті бизнес қауымдастығымен өзара әрекеттесуді күшейту және т.б.

Жаңақала ауданында коммуналдық қалдықтарды кәдеге жарату және қайта өңдеу жүйесін дамыту үшін ауданда жұмыс істейтін барлық кәсіпорындармен өзара іс-қимылды күшейту қажет.

Жергілікті бизнес-қоғамдастық өкілдерінің мүмкіндіктері мен мүдделерін анықтау қажет. Өңірдегі қалдықтарды басқару секторын талқылау және дамыту үшін жергілікті билік пен бизнес және басқа да мүдделі тараптардың өзара іс-қимылы бойынша түрлі кездесулер, дөңгелек үстелдер өткізу. Тұрмыстық қатты қалдықтарды бөлек жинау мен өңдеуді дамытудағы ынтымақтастық мәселелерін қарастыру қажет. ЖАО бизнес бастамаларға қолдау мен көмек көрсетуі керек. Мысалы, контейнерлер орнату үшін жер учаскелерін беру, қайталама шикізатты қабылдау пункттері, бөлек жиналған қайталама шикізатты, азаматтық және құрылыс қалдықтарын, биологиялық ыдырайтын қалдықтарды және т.б. өңдеу және кәдеге жарату объектілерін құру. Ауданда қалдықтарды бөлек жинауды және қайта өңдеуді дамытуға мүмкіндік береді.

Органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды және оларды қалпына келтіруді ұйымдастыру, соның ішінде компосттау арқылы

Органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ынталандыру және оларды кәдеге жарату, оның ішінде компосттау арқылы алу аудандардың жергілікті атқарушы органдарының құзыретіне жатады (ҚР Экологиялық кодексінің 365-бабы).

Сондай-ақ, коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу қағидаларының 19-тармағына сәйкес аудандардың, ауылдардың, қалалардың, ауылдық округтердің жергілікті мемлекеттік органдары жеке тұрғын үй құрылысы секторында органикалық қалдықтарды компосттауды енгізу бойынша халыққа ақпараттық науқандар жүргізеді (жеке сектор).

Компосттау – оның табиғи биодеградациясына негізделген қалдықтарды өңдеу технологиясы. Осы себепті компосттау органикалық шыққан қалдықтарды өңдеу үшін кеңінен қолданылады. Бүгінгі күні тамақ қалдықтарын да, бөлінбеген ағынды да компост жасау технологиялары бар.

Органикалық қалдықтарды компосттау тікелей үй шаруашылығында немесе орталықтандырылуы мүмкін. Тікелей үй шаруашылығында компосттау жай ғана компост шұңқырларында немесе арнайы компост машиналарын пайдалану арқылы жүзеге асырылады.

Жаңақала ауданының ерекшелігі – мал шаруашылығының органикалық қалдықтарының түзілуі. Бұл қалдықтар түрлері әр ауылдық округтердегі тұрмыстық қалдықтармен бірге қатты тұрмыстық қалдықтар полигондарына көміліп жатыр.

Жануарлар қалдықтарымен оны тиімді пайдалану және қоршаған ортаға тигізетін кері әсерін азайту үшін бірқатар шараларды жүзеге асыруға болады.

Компосттау: Жануарлардың қалдықтарын кәдеге жаратудың ең кең таралған әдістерінің бірі компосттау болып табылады. Жануарлардың көні мен басқа да

органикалық материалдарды компостқа өңдеуге болады, содан кейін оны ауыл шаруашылығы мен бағбандық үшін тыңайтқыш ретінде пайдалануға болады.

Биогаз: Көң және жем қалдықтары сияқты жануарлар қалдықтарын биогаз өндіру үшін пайдалануға болады. Биогазды жылыту, электр энергиясын өндіру үшін энергия көзі ретінде пайдалануға немесе тіпті ас үйдегі газ плиталарында тікелей пайдалануға болады.

Тыңайтқыш: Мал көңін ауыл шаруашылығына табиғи тыңайтқыш ретінде пайдалануға болады. Ол топырақты маңызды қоректік заттармен байытады.

Вермикомпост өндірісі: Вермикомпост компостқа қарағанда органикалық тыңайтқыштың тұрақты түрі болып табылады. Бұл топырақ құрылымын жақсартуға және ылғалды ұстауға көмектеседі.

Айта кету керек, мал қалдықтарымен тиімді күресу қандай жануарлардың ұсталатынына, шаруашылықтардың көлеміне және кәсіпкерлік субъектілерінің дамуына қолдау көрсету шараларына байланысты. Қандай әдістерді қолдану туралы шешім нақты жағдайлар мен қажеттіліктерді ескере отырып қабылдануы керек. Тұрғындар түзетін мал қалдықтарының көлеміне зерттеулер жүргізіп, мал қалдықтарын өңдеу мен өңдеуге қызығушылықты анықтап, мал қалдықтарынан алынатын өнімге күтілетін сұранысты бағалау қажет.

Жаңақала ауылында қуаттылығы төмен қатты тұрмыстық қалдықтар полигонын салу кезінде компост алаңын қарастыру қажет. Бөлек жиналған органикалық қалдықтар компост төселетін арнайы жабдықталған алаңға тасымалданады. Кейіннен мұндай компостты ауылшаруашылық қажеттіліктері үшін және уақытша қалдықтарды сақтау орындарын (полигондарды) қалпына келтіру үшін пайдалануға болады.

Биологиялық ыдырайтын қалдықтардың жеткілікті көп мөлшері түзілетін және қосалқы шаруашылығы бар ұйымдар мен мекемелерде (мысалы, мектептерде) компост жасауды жеке-жеке жүргізуге немесе қатты тұрмыстық қалдықтар полигонындағы компосттау алаңына апаруға болады.

Сондай-ақ, мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс және жергілікті атқарушы органдардың қызметі аясында халық пен заңды тұлғалар арасында компостингті пайдалану мәселелері бойынша кеңінен түсіндіру жұмыстарын жүргізу қажет.

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті компоненттерін бөлек жинауды және қалпына келтіруді ұйымдастыру.

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері (электрондық және электр жабдықтары, құрамында сынап бар қалдықтар, аккумуляторлар, аккумуляторлар және басқа да қауіпті компоненттер) бөлек жиналып, қайта қалпына келтіру үшін мамандандырылған кәсіпорындарға берілуі тиіс (ҚР ЭК 365-бап).

Құрамында сынап бар қалдықтар (MCW)

Халықтан PCO жинау жүйесін ұйымдастыру үшін жергілікті мемлекеттік органдар:

–халық өндіретін ROM жинау үшін орнатылған арнайы әмбебап контейнерлердің орнатылуын және қызмет көрсетуін бақылау;

–арнайы әмбебап контейнерлердің сақталуын қамтамасыз ету шараларын қамтамасыз етуге, контейнерлерге қызмет көрсететін мамандандырылған кәсіпорынмен өзара іс-қимыл жасауға, оларға еркін қол жеткізуді қамтамасыз етуге, тұрғындармен түсіндіру жұмыстарын жүргізуге, кондоминиум объектісін басқару органдарының қызметін бақылау және ұйымдастыру; контейнерде бөгде заттарды сақтау, бөгде жарнамаларды, хабарландыруларды және т.б. контейнерге жабыстыру;

–халықты демеркуризациялау жөніндегі іс-шаралар кешенін іске асыру үшін мамандандырылған кәсіпорындардың жұмыстарын (қызметтерін) сатып алуға және жөндеуге (ауыстыруға) қаражат бөлу арқылы халық пайдаланған құрамында сынап бар энергия үнемдейтін шамдарды кәдеге жаратуды ұйымдастыру) RSO үшін контейнерлер

Мамандандырылған кәсіпорындардың халық үшін демеркуризациялау жөніндегі шаралар кешенін іске асыруға және ЖАО PCO үшін контейнерлерді жөндеуге (ауыстыруға) арналған жұмыстарды (көрсетілетін қызметтерді) сатып алу ҚР ЭК, "Мемлекеттік сатып алу туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 4-тарауына және коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларына сәйкес конкурс (тендер) арқылы жүргізілетін болады, ҚР ЭГТРМ м.а. 2021 жылғы 28 желтоқсан № 508 бұйрығы.

Электрондық және электрлік жабдық (EEE)

Жергілікті атқарушы органдар ақпараттық науқандарды, конкурстар мен лекцияларды өткізуді қоса алғанда, бірақ онымен шектелмей, тұрғындардан БЭЕ бөлек жинау үлесін арттыруға бағытталған шараларды қабылдауы қажет.

Тұрғындардан коммуналдық қалдықтардың қауіпті компоненттерін жинау жүйесін ұйымдастыру үшін келесі шараларды қабылдау қажет:

- Тұрмыстық қауіпті қалдықтарды, мысалы, батареялар, электронды және электр жабдықтары үшін тұрақты немесе жылжымалы жинау пункттерін/пункттерін құру.

- Тұрғындарды қоқыс жинау пункттерінің ұйымдастырылуы туралы хабардар етуді қамтамасыз ету және оларды қауіпсіз өңдеуге ықпал ету.

- Қалдықтарды жинау және кәдеге жарату шығындарының бір бөлігін жабу мақсатында кеңейтілген өндіруші жауапкершілігінің операторы ретінде жұмыс істейтін "Жасыл Даму" АҚ-мен ынтымақтастықты нығайту.

WEEE жинау үшін стационарлық қабылдау пункттерін қамтамасыз ету қажет. Қабылдау пункттері көрсетілген тауарларды сататын дүкендерде (дүкен бөлімшелері, сауда нүктелері) құрылуы мүмкін.

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті компоненттерін бөлек жинауды енгізу және кәдеге жарату пункттерін құру бөлек жинау мақсатына жетуге мүмкіндік береді.

Мемлекеттік органдардан және заңды тұлғалардан коммуналдық қалдықтардың қауіпті компоненттерін бөлек жинау және қалпына келтіру

Қауіпті коммуналдық қалдықтар заңды тұлғалардың қызмет түріне қарамастан түзетін қалдықтары да бөлек жиналып, мамандандырылған ұйымдарға (кәсіпорындарға) қалпына келтіру үшін берілуі тиіс (ҚР ЭК 365-бабы).

Жаңақала ауданының барлық мемлекеттік органдары мен бюджеттік ұйымдары қауіпті қалдықтармен жұмыс істеу бойынша қызмет көрсетуге келісім-шарт жасасуға міндетті болады. Жаңақала ауылының әкімдігі мен ауылдық округтердің әкімдіктері заңды тұлғалармен және мемлекеттік мекемелермен алдын алу жұмыстарын жүргізу қажет.

Азаматтық қалдықтарды және тұрғындардан түзілетін құрылыс қалдықтарын жинау үшін арнайы орындар ұйымдастыру

Қалдықтарды бөлек жинауға қойылатын талаптардың 19-тармағына сәйкес әрекет ету тәртібі. 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 ЖАО жабындысы және құрылысқа арналған қоршаулары бар және жеке тұлғалар (тұрғындар) шығаратын көлемді қалдықтармен кемінде 12 м² орынды ұйымдастырады.

Қалдықтарды бөлек жинауға қойылатын талаптардың 17-тармағына сәйкес жылжымайтын мүліктің құрылысын немесе жөндеуін жүзеге асыратын жеке және заңды тұлғалар ЭБЖМ м.а. 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығына сәйкес, құрылыс және ірі көлемдегі қалдықтарды жергілікті атқарушы органдар ұйымдастыратын арнайы орындарға дербес шығаруды жүзеге асырады.

Жаңақала ауылының әкімдігі мен ауылдық округтердің әкімдіктері одан әрі тұрғындардан азаматтық және құрылыс қалдықтарын жинау үшін арнайы ұйымдастырылған орындарды белгілеуі қажет. ҚТҚ полигондарының жанында құрылыс және азаматтық қалдықтарды орналастыруға арналған арнайы орындарды орналастыруға болады.

Құрылыс қалдықтарын жинау, әдетте, келесі жолдардың бірімен жүзеге асырылуы тиіс: қаптарға жинау және оларды кейіннен борттық немесе автосамосвалға тиеу; қалдықтарды кейіннен борттық немесе автосамосвалға қайта тией отырып, үйіндіде сақтау.

Заң талаптарына сәйкес, жергілікті мемлекеттік органдар тұрғындардың өзі түзетін азаматтық және құрылыс қалдықтарын жинау үшін арнайы орындарды ұйымдастыруды қамтамасыз етеді. Алайда, бүгінгі күннің басты проблемалық мәселесі – қалдықтардың осы түрлерін одан әрі басқарудың шешімдерінің жоқтығы.

Жаңақала ауданында құрылыс қалдықтарын қайта өңдеуді дамыту мақсатында оларды өңдеу технологияларын енгізу ұсынылады. Жергілікті атқарушы органдар қалалар мен ауылдарда тұрғындардан құрылыс және азаматтық қалдықтарды жинау үшін арнайы орындар жасайды. Бұл орындардан шыққан бұл қалдықтар құрылыс және мемлекеттік қызметшілер үшін арнайы ұсақтау қондырғысы бар арнайы алаңға (Жаңақала ауылындағы полигон маңында немесе полигон аумағында) тасымалданады. Бұл учаскеде ҚБҰ және құрылыс қалдықтарын ұсақтау жүргізіледі. CSW және құрылыс

қалдықтарын қайта өңдеудің негізгі әдісі механикалық қайта өңдеу болып табылады, ол материалдарды ұсақтауды, содан кейін оларды көлеміне, түріне және сапасына қарай сұрыптауды қамтиды. Ұнтақтау технологиясы материалдың гранулометриялық құрамын өзгертуге және жолдарды, топырақ үйінділерді салуға, бос жерлерді толтыруға және т.б. пайдалануға арналған өнімдерді алуға мүмкіндік береді.

Ұсақталғаннан кейін алынған өнімді Жаңақала ауылындағы полигонда оқшаулағыш кабат ретінде пайдалануға болады.

Экологиялық аспектілерді ескере отырып, полигондарды тұрақты басқару

Экологиялық аспектілерді ескере отырып, полигондарды тұрақты басқару келесі негізгі шараларды қамтиды:

- Жаңақала ауылында қуаттылығы төмен қатты тұрмыстық қалдықтар полигонының құрылысы.

- Жаңақазан, Мәштексай және Айдархан сияқты шалғай ауылдық округтер үшін қалдықтарды тасымалдайтын үш пункт құру.

- қолданыстағы полигондарды жабу және біртіндеп рекультивациялау.

Бұл шаралар Жаңақала ауданында қалдықтарды басқаруды жақсартуға, қоршаған ортаның ластануын азайтуға және жер ресурстарын үнемді пайдалануды қамтамасыз етуге бағытталған.

Жаңақала ауылында сұрыптау желісі бар қатты тұрмыстық қалдықтар полигонының құрылысы

Қазіргі таңда Жаңақала ауданында тұрмыстық қалдықтар ауылдың қоқыс алаңдарына көміліп жатыр. Аудан бойынша мұндай полигондардың жалпы саны 9 болса, олардың орналасуын ауыл әкімдіктері арнайы белгілейді.

Маңызды стратегиялық міндеттердің бірі – полигондардың санын азайту және қолданыстағы полигондардың немесе құрылысы жоспарланған жаңа полигондардың экологиялық және санитарлық нормаларға сәйкестігін қамтамасыз ету.

Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз орналастыру үшін Жаңақала ауданы, Жаңақала ауылында сыйымдылығы аз жаңа полигон салу жұмыстары жоспарлануда. 2024-2025 жылдарға арналған жобалық-сметалық құжаттаманы әзірлеу, жаңа полигон салу және пайдалануға беру 2026 жылға жоспарлануда. Бұл шара коммуналдық қалдықтарды басқаруды жақсартуға және қоршаған ортаға тигізетін кері әсерді азайтуға бағытталған.

Полигондар экологиялық және санитарлық нормаларды, сондай-ақ ұлттық стандарттарды ескере отырып салынуы тиіс (ҚР Экологиялық кодексінің 350-бабы). Полигонның сыйымдылығын анықтау кезінде Жаңақала ауданының барлық тұрғындарынан шығатын қалдықтардың көлемін ескеру қажет. Жаңа полигон құрылысын жеделдетіп, сұрыптау желісін тиімді пайдалану, қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару бойынша заң талаптарының сақталуын қамтамасыз ету қажет.

Қолданыстағы СТ 3696-2020 сәйкес сыйымдылығы төмен қатты тұрмыстық қалдықтарға арналған полигондар көму үшін тәулігіне 50 тоннадан аз қалдықтарды

қабылдайтын, арнайы өңдеу (сұрыптау), компосттау және қалдықтарды көму үшін арнайы алаңдары бар шектеулі аумақ болып табылады. жою. СТ 3696-2020 сәйкес, полигонның операторы полигондағы қалдықтардың мөлшерін азайту мақсатында ШОБ аумағында одан әрі өңдеу үшін пайдалы фракцияларды бөліп, барлық түсетін қалдықтарды 100% сұрыптауды ұйымдастыруға міндетті.

Қатты тұрмыстық қалдықтар полигонының операторы биологиялық ыдырайтын қалдықтарды орналастыру көлемін азайту арқылы полигонда метанның түзілуін азайту бойынша шаралар қабылдауы қажет. Биологиялық ыдырайтын қалдықтарды компост жасайтын жерге жіберу керек.

Қалдықтарды өңдеу кешені қатты тұрмыстық қалдықтар полигонында кем дегенде макулатура мен картонға, полиэтиленге және тетрапакетке арналған гидравликалық пресс болуы керек. Кейіннен өңделген қалдықтар үшінші тарап мамандандырылған ұйымдарына беріледі немесе оператордың өз өндірісінде пайдаланылады.

Қатты тұрмыстық қалдықтар полигондарында кәдеге жаратуға жатпайтын қалдықтардың көлемін азайту үшін полигон операторы жану камерасында кемінде 760° С температура режимі бар иннератор пештерін және қалдықтар үшін қосымша жану камерасын қамтамасыз етуге міндетті. Температурасы 900°С дейінгі газдар және міндетті түрде орнату кезінде атмосфераға негізгі зиянды заттардың шығарындыларының шекті мәндерін қамтамасыз ететін тазарту дәрежесі кемінде 94% болатын түтін газдарын тазартудың біріктірілген жүйесі.

Шалғайдағы ауылдық округтер үшін қалдықтарды тасымалдау пункттерін құру

Коммуналдық қалдықтарды басқаруды оңтайландыру және полигондардың қажетті санын азайту үшін, сондай-ақ қалдықтарды кәдеге жаратудың неғұрлым тиімді жүйесін қамтамасыз ету мақсатында Жаңақала ауданының шалғайдағы ауылдық округтері үшін қайта тиеу пункттерінің қоқысын жасау мүмкіндігін қарастыру қажет. Осылайша, шалғай үш ауылдық округтер (Жаңақазан, Мәштеқсай және Айдархан) үшін қалдықтарды тасымалдау пунктін құру жоспарлануда.

Бұл қалдықтарды тасымалдау пункттері келесі функцияларды орындайды:

Қалдықтарды уақытша сақтау: олар коммуналдық қалдықтарды одан әрі өңдеуге немесе кәдеге жаратуға дейін алты айға дейінгі мерзімге уақытша сақтау мүмкіндігін қамтамасыз етеді.

Қалдықтарды сұрыптау: Бұл қондырғылар қалдықтарды полигонға тасталатындардан қайта өңдеуге болатын бөлек материалдарға сұрыптай алады.

Тасымалдауды оңтайландыру: Қалдықтарды тасымалдау пункттері шалғай ауылдық округтерден облыс орталығына немесе түпкілікті кәдеге жарату алаңына қалдықтарды тасымалдау процесін оңтайландырады.

Мұндай шаралар қалдықтарды тиімдірек басқаруға және қоршаған ортаға, әсіресе Жаңақала ауданының шалғай елді мекендеріне кері әсерін азайтуға септігін тигізеді.

Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексінің 320-бабына сәйкес қалдықтарды жинақтау орындары мыналарға арналған:

1) қалдықтарды жинақтау (мамандандырылған ұйымдарға беру) күніне дейін алты айдан аспайтын мерзімде пайда болу орнында уақытша сақтау немесе осы қалдықтарды қалпына келтіру немесе кәдеге жарату жөніндегі операциялар жүргізілетін объектіге дербес әкету;

2) қауіпті емес қалдықтарды жинау кезінде (контейнерлерде, тасымалдау және сұрыптау станцияларында) осы қалдықтарды қалпына келтіру немесе кәдеге жарату жөніндегі операциялар жүргізілетін объектіге әкетілген күнге дейін үш айдан аспайтын мерзімде уақытша сақтау.

Орындау тәртібі бойынша Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу қағидаларын бекіту туралы 2021 жылғы 28 желтоқсандағы № 508 Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің 2021 жылғы 28 желтоқсандағы № 508 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы:

- қағаз және картон қалдықтарын жинау кезінде оларға майдың, органикалық еріткіштердің, майлардың, лактардың, бояулардың, эмульсиялардың, химиялық заттардың және ластаушы заттардың түсуіне жол бермеу қажет;

- қағаз және картон қалдықтарын жинақтауға арналған үй-жайлардың ылғалға төзімді болуын және атмосфералық әсерлердің болмауын қамтамасыз ету;

-пластик қалдықтары үй ішінде немесе сыртында оқшауланған еденде сақталуы керек. Пластикалық қалдықтар ашық ауада жиналған кезде оқшаулағыш пленканы қолдану арқылы рұқсат етілмеген қол жеткізуден, ластанудан немесе ауа-райының әсерінен зақымданудан қорғалады;

-шыны ыдыстардың қалдықтарын ластайтын материалдар мен заттар (қышқылдар, сілтілер, тұздар, органикалық еріткіштер, бояулар, лактар, ерітінділер және т.б.) жинақтау орнына қойылмайды;

Қағаз бен картон қалдықтары, пластик пен шыны көліктің барлық түрлерімен тасымалданады. Қалдық шыны ыдыстарды тасымалдау, тиеу және түсіру кезінде олардың сақталуын және механикалық әсерлерден қорғалуын қамтамасыз ететін шараларды қолдану қажет.

Коммуналдық қалдықтарды уақытша орналастыру орындарындағы жерлерді кезең-кезеңімен рекультивациялау және қалпына келтіру (рұқсат етілмеген полигондарды жою)

Жаңа қатты тұрмыстық қалдықтар полигоны салынғаннан кейін қолданыстағы полигондарды жабу және кейіннен бұл аумақтарды рекультивациялау жоспарлануда. Аумақтың жерлерін рекультивациялау және қалпына келтіру кезең-кезеңімен жүргізілетін болады. Қоршаған ортаға теріс әсер етудің алдын алу.

Жаңа полигондардың пайда болуына жол бермеу үшін Жаңақала ауданында тұрғындарды, заңды тұлғаларды және жеке кәсіпкерлерді қалдықтарды жинау және тасымалдау қызметтерімен 100% қамтуды қамтамасыз ету қажет.

Рұқсат етілмеген полигондармен байланысты мәселелерді шешу үшін "Қазақстан Ғарыш Сапары" ҰК есепке алған барлық полигондарға мұқият аудит жүргізіп, оларды рекультивациялау шараларын белгілеу қажет.

Полигонды залалсыздандырудың қолданыстағы жалпы қабылданған әдістемесі келесі кезеңдерді қамтиды: полигонның қауіптілік дәрежесін анықтау; баламаларды бағалау; бейтараптандыру және рекультивациялау технологиясын әзірлеу.

Жаңақала ауданының тұрғындарын, мемлекеттік органдарын және басқа да заңды тұлғаларды коммуналдық қалдықтармен дұрыс жұмыс істеу туралы ақпараттандыруды арттыру.

Қазақстан Республикасының ЭК деректері бойынша аудандардың, ауылдардың, қалалардың, ауылдық округтердің жергілікті атқарушы органдары халықты коммуналдық қалдықтарды жинаудың, орналастырудың және қайта өңдеудің ұтымды жүйесі туралы, оның ішінде:

- қайталама ресурстарды (шикізаттарды) бөлек жинау;
- коммуналдық қалдықтардың компоненттерін (қағаз, пластик, органикалық қалдықтар және т.б.) рұқсатсыз жағудың алдын алу;
- жеке тұрғын үй құрылысы секторында (жеке сектор) органикалық қалдықтарды компосттауды енгізу.

Жаңақала ауданында аймақтың ерекшеліктерін ескеретін және тұрғындардың сұранысын қанағаттандыратын коммуналдық қалдықтарды басқарудың тиімді жүйесін ұйымдастыру үшін халықты ақпараттандыруды ұдайы арттыру қажет.

Жаңақала ауданының әкімдігі, сондай-ақ ауыл және ауылдық округ әкімдіктері коммерциялық емес ұйымдармен (ҮЕҰ) бірлесе отырып, коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша халықты ақпараттандыру жоспарын әзірлейді. Бұл жоспар келесі мәліметтерді қамтамасыз етеді:

Қалдықтарды бөлек жинау: тұрғындарға қалдықтарды қайта өңдеуді жеңілдету және қоршаған ортаға кері әсерін азайту мақсатында әр түрлі қалдықтарды бөлек жинау қажеттілігі туралы түсіндіру және оқыту.

Қалдықтарды рұқсатсыз жағуға тыйым салу: коммуналдық қалдықтарды рұқсатсыз жағуға тыйым салатын заңдар мен ережелерді сақтаудың маңыздылығын атап өту, себебі бұл ауаның ластануына және халықтың денсаулығына әкелуі мүмкін.

Органикалық қалдықтарды компосттауды енгізу: қалдықтарды азайту және ауыл шаруашылығы мен бау-бақша үшін тыңайтқыштар жасау үшін органикалық қалдықтарды компосттау тәжірибесін насихаттау.

Коммуникациялық жоспар жергілікті қажеттіліктер мен басымдықтарға байланысты коммуналдық қалдықтарды басқаруға қатысты басқа да маңызды мәселелерді қамтуы мүмкін.

Бұл жоспардың мақсаты тұрғындардың барлығына таза, сау ортаны құру үшін қалдықтарды басқарудың дұрыс және экологиялық тұрақты тәжірибесі туралы ақпараттандырылуын және білім алуын қамтамасыз ету болып табылады. Әкімдік халықтың хабардарлығын арттыруда, ақпарат таратуда және ысыраптың алдын алу бойынша бастамаларды қолдауда, сондай-ақ тиісті жағдайлар жасауда маңызды рөл атқаратын болады.

Мүдделі жұртшылықтың негізгі топтарына басымдық беріледі:

- халық (жұмыс істейтін және жұмыс істемейтін (үй шаруасындағы әйелдер, зейнеткерлер, балалар);
- мұғалімдер, волонтерлар, белсенді топтар және үкіметтік емес ұйымдар.
- мемлекеттік мекемелер, ауруханалар, дүкендер және т.б.

5. ҚАЖЕТТІ РЕСУРСТАР

Бағдарлама мен іс-шараларды қаржыландыру мыналар есебінен жүзеге асырылуы мүмкін:

- республикалық және жергілікті бюджеттер;
- жеке инвестициялар;
- ROP қорлары,
- халықаралық қаржы ұйымдарының қаражаты;
- екінші деңгейдегі банктерден алынған несиелер және Қазақстан Республикасының заңнамасында тыйым салынбаған өзге де көздер.

Ұсынылған бағдарламаны іске асыруға және жоспарланған табиғатты қорғау іс-шараларын іске асыруға арналған қаржылық шығындарды ҚР ЭК 29-бабына сәйкес бюджет қаражаты есебінен жүзеге асыру жоспарлануда. Бұл тетік осы іс-шаралар жоспарын әзірлеу және бекіту жылының алдындағы үш жыл ішінде жергілікті бюджетке түскен қоршаған ортаға теріс әсер еткені үшін төлемақының сомасынан кем емес мөлшерде қаражатты пайдалануға мүмкіндік береді.

Бағдарламаны іске асыру бойынша ұсынылған шараларды қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралардың үлгілік тізбесін негізге ала отырып, облыс әкімдігі үш жылдық перспективаға әзірлейтін Батыс Қазақстан облысының қоршаған ортаны қорғау іс-шаралар жоспарына енгізу жоспарлануда. 2025-2027 жылдарға арналған ҚР ЭК 4-қосымшасында көзделген.

Қалдықтарды басқару шараларына мыналар жатады:

- қалдықтардың кез келген түрін, соның ішінде иесіздерді жинау, тасымалдау, залалсыздандыру, пайдалану және өңдеу технологияларын енгізу;

- зауыттарды, цехтарды және өндіріс орындарын салу, қайта құру, қондырғыларды алу және пайдалану: қалдықтардың барлық түрлерін сақтауға арналған полигондар; қалдықтарды жинау, тасымалдау, өңдеу, сұрыптау, кәдеге жарату және кәдеге жарату үшін; қайталама материалдық ресурстарды жинау және өңдеу үшін; қалдықтардан пайдалы компоненттерді алумен байланысты шикізатты немесе дайын өнімді алу үшін;

- қайта құру, қалдықтардың түзілу және кәдеге жарату көлемін барынша азайтуға бағытталған жабдықтар мен технологиялық процестерді жаңғырту.

БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ МОНИТОРИНГІ

Коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасының іске асырылуын бақылауды тұрақты негізде іс-шаралар жоспарының орындалуын бақылау негізінде коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыруға жауапты ЖАО бірінші басшысының орынбасары жүзеге асырады.

Бағдарламаның мониторингі Бағдарламаны іске асыру туралы есепті қалыптастыру арқылы жүзеге асырылады. Есепте іске асырылған іс-шаралардың сипаттамасы, қол жеткізілген нәтижелер, оларды жүзеге асыруға бөлінген қаржы ресурстарының нақты көлемдері, сондай-ақ есепті кезеңге жоспарланған іс-шаралардың орындалмау себептері мен нәтижелердің болмауы көрсетіледі.

Халықты және жұртшылықты ақпараттандыру мақсатында Бағдарламаны іске асыру барысы туралы есептер Жаңақала ауданы әкімдігінің интернет-ресурсында орналастырылады, аралық ағымдағы есепті кезеңнің 15 шілдесіне дейін жарты жылда бір рет және келесі жылдың 30 қаңтарына дейін жыл сайын.

Жылдық есеп өткен жылдың қорытындысы бойынша жасалады.

6. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ

Қойылған мақсаттарға қол жеткізу және қойылған міндеттерді орындау үшін Бағдарламаны іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспары әзірленді, ол төменде келтірілген.

Іс-шаралар жоспары міндеттер мен көрсеткіштер бойынша топтастырылған, орындау мерзімдері мен жауапты тұлғалар көрсетілген. Іс-шаралар жоспары күтілетін нәтижелерге қол жеткізу үшін кешенді тәсілді және Бағдарламаны барлық жауапты орындаушылардың жұмысын үйлестіруді көздейді.

Бағдарламаға енгізілген үлгілік техникалық және жобалық құжаттаманы әзірлеуді қоса алғанда, құрылыс қызметі энергия үнемдеуді қамтамасыз ету және коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы қызметтің энергия тиімділігін арттыру үшін ең жақсы қолжетімді әдістерді пайдалануды қамтамасыз етуі тиіс.

Мониторинг нәтижелері бойынша негізделген ұсыныстар болған жағдайда Іс-шаралар жоспарына түзетулер қажет болған жағдайда жүзеге асырылады. Мониторинг нәтижелері бойынша қойылған мақсаттарға, міндеттер мен

көрсеткіштерге қол жеткізу мүмкін еместігі анықталған жағдайда, басқа да шаралар белгіленеді және анықталған проблемалық мәселелерді шешу бойынша шаралар қабылданады.

Мониторинг нәтижелері бойынша экономиканың нақты секторы мыналарға бағытталған шешімдер қабылдайды:

- Бағдарламалардың белгіленген мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізу мақсатында жоспарланған іс-шараларды іске асырудың тиімділігін арттыру (басқа іс-шараларды анықтау);

- анықталған проблемалық мәселелер бойынша шаралар қабылдау.

Экономиканың нақты секторы Бағдарламаның тапсырысшысы ретінде келесі функцияларды жүзеге асырады:

1) барлық бағдарламаны жүзеге асырушылардың іс-әрекеттерін үйлестіре отырып, Жаңақала ауданында коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мәселелерді шешуге бірыңғай орталықтандырылған кешенді тәсілді қалыптастырады және қамтамасыз етеді;

2) бюджет қаражаты есебінен Бағдарламаны іске асыруға арналған қаржылық шығыстар бойынша Батыс Қазақстан облысының әкімдігімен өзара іс-қимыл жасайды;

3) Бағдарлама іс-шараларын іске асыру мәселелері бойынша Жаңақала ауылының әкімдігімен және ауылдық округтердің әкімдіктерімен өзара іс-қимыл жасайды;

4) Бағдарлама іс-шараларының орындалуына бақылауды жүзеге асырады, мониторинг нәтижелерін коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыруға жауапты жергілікті атқарушы орган басшысының бірінші орынбасарының талқылауына енгізеді;

5) Іс-шараларға, нысаналы индикаторларға, Бағдарлама іс-шараларын іске асыруға арналған шығыстарға, оның ішінде Бағдарламаға тиісті өзгерістер енгізу қажеттілігін негіздей отырып, алынған ұсыныстар негізінде түзетулер енгізеді;

6) Бағдарлама іс-шараларының іске асырылуын тексеруге қатысады;

7) Бағдарламаны, сондай-ақ Бағдарлама іс-шараларының іске асырылу барысы туралы ақпаратты Жаңақала ауданы әкімдігінің ресми интернет-ресурсында жариялайды.

Іс-шара жоспары

Жаңақала ауданы бойынша 2024-2028 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасын іске асыру үшін.

№	Іс-шараның атауы	Аяқтау нысаны	Орындау уақыты	Орындауға жауаптылар	Қажетті шығындар, теңге	Қаржыландыру көздері
1	2	3	4	5	6	7
1-тапсырма. Жаңақала ауданында коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін табиғатты қорғау заңнамасының талаптарына сәйкестендіру.						

1.1	Қалдықтардың түзілуі мен жинақталуының стандарттарының әзірлеу және бекіту	Мәслихат шешімі	2024	Жаңақала ауданының әкімдігі, Мәслихат	1 500 000	Жергілікті бюджет
1.2	Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта өңдеу және орналастыру тарифтерін әзірлеу және бекіту	Мәслихат шешімі	2024	Жаңақала ауданының әкімдігі, Мәслихат	1 500 000	Жергілікті бюджет
1.3	Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау, тасымалдау және кәдеге жарату бойынша тендер өткізу	Жаңақала ауданы әкімдігінің қаулысы	2025	Жаңақала ауданының әкімдігі	-	Қажет емес
1.4	Жергілікті атқарушы органдардың тендер жеңімпаздарымен ұзақ мерзімді шарттар жасасу (кемінде 5-10 жыл)	Келісімге қол қою	2025	Жаңақала ауданының әкімдігі	-	Қажет емес
1.5	Мамандандырылған ұйымның веб-сайтында және әкімдіктің сайтында жария ұсыныс шартын орналастыру аудан	Келісім сайтында жарияланған	2025	Жаңақала ауданының әкімдігі, мамандандырылған кәсіпорын	-	Қажет емес
	Тұрғындардың пікірін ескере отырып,					

1.6	қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару кестесін әзірлеу және бекіту.	Кесте бекітілді	2025	Жаңақала ауданының әкімдігі, мамандандырылған кәсіпорын	-	Қажет емес
1.7	Жаңақала ауданында коммуналдық қызметтерге ақы төлеудің бірыңғай есеп айырысу жүйесін құру және енгізу мәселесін қарастыру.	Нарықты зерттеу	2027	Жаңақала ауданының әкімдігі	-	Қажет емес
1.8	Бекітілген Бағдарламаны интернет-ресурста орналастыру аудан әкімдігінің сайты	Сайтта РUP орналастыру	2024	Жаңақала қаласының әкімдігі аудан	-	Қажет емес
1.9	Бағдарламаның іске асырылуын бақылау	Бақылау нәтижелері туралы есеп	жылына 2 рет	Жаңақала ауданының әкімдігі	-	Қажет емес

2-тапсырма. Ауыл тұрғындарының коммуналдық қалдықтарды жинау және тұрақты шығару қызметтеріне қол жеткізуі үшін қажетті инфрақұрылымды құру және пайдалану

2.1	Мамандандырылған көлікті сатып алу – 9 бірлік.	Аударуды, тасымалдауды қабылдау актісі	2026	Жаңақала ауданының әкімдігі, Мәслихат	405 000 000	Республикалық бюджет, жергілікті бюджет
2.2	Пресс аппарат сатып алу – 1 бірлік.	Қабылдау-беру актісі	2026	Жаңақала ауданының әкімдігі, Мәслихат	500 000	Республикалық бюджет, жергілікті бюджет
2.3	Қатты тұрмыстық қалдықтарға арналған контейнерлер сатып алу - 289 дана (Жаңақала-126 д., Бірлік-16 д., Жаңажол-18 д., Жаңақазан-27 д.,	Қабылдау-беру актісі	2026 (144 бірлік) 2028 (145 бірлік)	Жаңақала ауданының әкімдігі, Мәслихат	3 330 000 330 000	Республикалық бюджет,

	Көпжасар- 19 д., Қызылоба-24 д., Мәстексай- 26 д., Мендешев-10 д., Пятимар-23 д.)					жергілікті бюджет
2.4	Жаңақала ауданы бойынша РСО үшін контейнерлерді орнату және техникалық қызмет көрсету бойынша конкурс өткізу	Конкурс нәтижелері	2025	Жаңақала ауданының әкімдігі	1 000 000	Жергілікті бюджет
3-тапсырма. Коммуналдық қалдықтарды өңдеу және кәдеге жарату жүйесін әзірлеу						
3.1	Жергілікті тұрғындармен және жергілікті өкілдермен өз ара іс-қимылды күшейту	Ақпарат	2024-2025 жж	Жаңақала ауданының әкімдігі	-	Қажет емес
	Бизнес-қоғамдастық кездесулер, дөңгелек үстелдер және т.б. арқылы мүмкіндіктер мен қызығушылықтарды анықтау			Аудан, ауылдық округтер әкімдіктері		
3.2	Ауыл шаруашылығы қалдықтарын, атап айтқанда қалдықтарды өңдеу және кәдеге жарату технологиясын нарықтық зерттеу	Нарықты зерттеу есебі	2025	Жаңақала ауданының әкімдігі	-	Қажет емес

3.3	Полигонда компост алаңын ұйымдастыру, компост зауытын сатып алу	Қабылдау-беру актісі	2025-2026 жж	Аудан әкімдігі, полигон операторы	7 500 000	Жергілікті бюджет
3.4	Муниципалитеттің қауіпті компоненттерін бөлек жинауды және қалпына келтіруді ұйымдастыру	Есеп беру	2024-2028 жж	Аудан әкімдігі, ауылдық әкімдіктер	-	Жеке инвестиция
3.5	Тұрмыстық қатты қалдықтарды тасымалдауға міндетті шарт жасасу бойынша тұрғын үйлерде немесе жекелеген ғимараттарда қызметін жүзеге асыратын заңды тұлғалармен және жеке кәсіпкерлермен конкурс нәтижелері бойынша жергілікті атқарушы органдар айқындайтын мамандандырылған ұйымдармен профилактикалық жұмыс	Аудан әкімдігіне ақпарат	2024-2025 жж	Аудан әкімдігі, ауыл және ауыл әкімдіктері, ҰЕҰ	-	Мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс шеңберінде
3.6	СГО және құрылыс қалдықтары үшін ұсақтағыш сатып алу	Қабылдау-беру актісі	2028	Аудан әкімдігі, полигон операторы	5 000 000	Жергілікті бюджет

4-тапсырма. Рационалды экологиялық аспектілерді ескере отырып, полигондарды басқару

4.1	Жаңақала ауданындағы қатты тұрмыстық қалдықтар полигонының жобалық құжаттамасын әзірлеу	Жобалық құжаттама әзірленді	2024-2025 жж	Жаңақала ауданының әкімдігі	10 000 000	Республикалық бюджет, жергілікті бюджет
4.2	Жаңақала ауылында қалдықтарды сұрыптау желісі бар қатты тұрмыстық қалдықтар полигонын салу және пайдалануға беру	Пайдалануға беру туралы куәлік	2026	Жаңақала ауданының әкімдігі	800 000 000	Республикалық бюджет, жергілікті бюджет
4.3	Шалғайдағы ауылдық округтер үшін қалдықтарды тасымалдау пункттерін құру–Жаңақазан, Мәштеқсай және Айдархан	Жерді бөлу	2027	Жаңақала ауданының әкімдігі, ауылдық округтердің әкімдіктері	3 000 000	Республикалық бюджет, жергілікті бюджет
4.4	Уақытша қалдықтарды орналастыру орындарының жерлерін кезең-кезеңімен рекультивациялау және қалпына келтіру (рұқсат етілмеген үйінділерді жою)	Қабылдау комиссиясының есебі	2027-2028 жж	Жаңақала ауданының әкімдігі, ауылдық округтердің әкімдіктері	4 000 000	Республикалық бюджет, жергілікті бюджет
4.5	Қалдықтарды классификациялау негізінде қабылдаудың	Қалдықтарды қабылдау тәртібі	2026	Оператор сынақ алаңы		Қажет емес

	бірыңғай тәртібін әзірлеу				-	
4.6	Оны жабу және жерді қалпына келтіру үшін тарату қорын құру	Тарату қорының болуы	2026	Оператор сынақ алаңы	-	Қажет емес
5-тапсырма . Жаңақала ауданының тұрғындарын, мемлекеттік органдарын және басқа да заңды тұлғаларды коммуналдық қалдықтармен дұрыс жұмыс істеу туралы ақпараттандыруды арттыру.						
5.1	Коммуналдық қалдықтарды экологиялық қауіпсіз басқару туралы халықтың хабардарлығын арттыру мақсатында ҮЕҰ арасында мемлекеттік әлеуметтік келісімшарт алуға конкурс өткізу	ҮЕҰ-мен мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс туралы келісім	2024	Жаңақала ауданының әкімдігі	1 500 000	жергілікті бюджет
			2026		1 500 000	
5.2	Коммуналдық қалдықтарды экологиялық қауіпсіз басқару туралы халықтың хабардарлығын арттыру бойынша мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты іске асыру (ақпараттық науқанды әзірлеу, оның ішінде ақпараттық материалдарды әзірлеу, халықпен кездесулер, акциялар, сенбіліктер, дөңгелек	Аяқтау сертификаты	2024-2025 жж	Жаңақала ауданының әкімдігі	-	ҮЕҰ-ға бөлінген жергілікті бюджет шегінде
		Аяқтау сертификаты	2026-2028 жж	Жаңақала ауданының әкімдігі	-	ҮЕҰ-ға бөлінген жергілікті

үстелдер өткізу, қала тұрғындары арасында волонтерлік клубтар құру, мектеп оқушылары, жергілікті БАҚ-тағы жарияланымдар, әлеуметтік желілер, оқу сапарлары және т.б.)				бюджет шегінде
---	--	--	--	----------------

*Қаржыландыру көздері бойынша қажетті шығыстар мен шығыстардың мөлшерлері Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес тиісті қаржы жылына арналған республикалық және жергілікті бюджеттерді бекіту және нақтылау ескеріле отырып түзетілетін болады.

7. Коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасының көрсеткіштерін анықтау әдістемесі

№	Мақсатты индикатордың атауы	Жілілік және уақыт нысаналы индикаторларды қалыптастыру	Негіздеме	Есептеу әдісінің сипаттамасы
1	Тұрғындарды қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау және шығарумен қамту	Бағдарлама бекітілген күннен бастап бір жыл өткен соң.	Көрсеткіш Қазақстан Республикасының "жасыл" экономикаға көшу тұжырымдамасына сәйкес келеді және қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау және шығару қызметтеріне қолжетімділігі бар халықтың үлесін анықтау үшін қажет.	Көрсеткішті абоненттер санын (1 абонент = 4 аула (үй)) облыстағы аулалардың (үйлердің) жалпы санына бөлу арқылы алуға болады.
				Көрсеткіш қатты тұрмыстық қалдықтардың (пластик, картон және қағаз қалдықтары, шыны, металл банкілер) тоннадағы бөлек жиналған құрғақ

2	<p>Бөлек жинауды қамту (халық немесе қала): -фракциясы бойынша -белгілі бір қауіпті қалдықтар түрлері (медициналық және құрамында сынап бар, WEEE)</p>	<p>Бағдарлама бекітілген күннен бастап бір жыл өткен соң</p>	<p>Көрсеткіш Қазақстан Республикасының " жасыл" экономикаға к ө ш у тұжырымдамасына сәйкес келеді.</p>	<p>фракциясының көлемін тоннамен түзілген қатты тұрмыстық қалдықтардың (тұрмыстық қалдықтар) жалпы көлеміне бөлу арқылы қалыптасады, нәтижені мына түрде көрсетеді: пайыз. Қауіпті қалдықтардың жеке түрлері бойынша көрсеткіш сонымен қатар бөлек жиналған қауіпті қалдықтардың (RSO , WEEE және медициналық) мөлшерін қауіпті қалдықтардың түзілуінің жалпы болжамды көлеміне бөлу арқылы қалыптасады. Нәтижені пайызбен көрсететін қатты қалдықтардың морфологиялық құрамы.</p>
3	<p>Қатты тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу және орналастыру үлесі (түзу көлемінен)</p>	<p>Бағдарлама бекітілген күннен бастап бір жыл өткен соң.</p>	<p>Көрсеткіш Қазақстан Республикасының " жасыл" экономикаға к ө ш у тұжырымдамасына сәйкес келеді.</p>	<p>Көрсеткіш қаланың барлық қайта өңделген және қ а й т а пайдаланылатын қатты тұрмыстық қалдықтарының (тұрмыстық қалдықтардың қауіпті құрамдастарын қоса алғанда), бөлек жиналған, полигонда сұрыпталған және қайталама ресурстарды қоса алғанда, барлық пайда болған қатты қалдықтардың жалпы сомасына</p>

				бөлу арқылы алынады. (қалалық қалдықтар) жылы нәтижені пайызбен көрсететін аудан.
4	Экологиялық талаптарға сәйкес қатты тұрмыстық қалдықтар полигонын жабу және рекультивациялау	Бағдарлама бекітілген күннен бастап бір жыл өткен соң.	Көрсеткіш Қазақстан Республикасының "жасыл" экономикаға көшу тұжырымдамасына сәйкес келеді.	Көрсеткіш рекультивациялық және жою жұмыстары аяқталған объектілердің санын болжайды.

© 2012. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты» ШЖҚ РМК